

KOSOVO.
APUNTS DE LA TERCERA
GUERRA CIVIL EUROPEA

**Treball de fi del màster Globalització,
desenvolupament i cooperació**

Universitat de Barcelona
Setembre de 2008

AUTOR: Xosé Conde Llinars

DNI: 34.964.465 A

1	INTRODUCCIÓ.....	3
1.1	Metodologia i pressupòsits conceptuals.....	3
1.2	Glossari.....	4
2	HISTÒRIA DEL CONFLICTE.....	6
2.1	Iugoslàvia abans de Iugoslàvia.....	6
2.2	Crisi de Iugoslàvia.....	7
2.3	La situació abans de Milošević.....	9
2.4	La situació amb Milošević.....	11
2.5	La internacionalització del conflicte i el punt de no retorn.....	13
2.6	Les converses de Rambouillet i la intervenció de l'OTAN.....	14
2.7	El protectorat de l'ONU.....	17
2.8	El pla Ahtisaari, la inclinació de la balança i la independència.....	18
3	ELS PAPERS DEL TEATRE KOSOVAR.....	22
3.1	L'esperit de 1389.....	22
3.2	La marionetització albanokosovar.....	24
3.3	La capsa de Pandora.....	25
3.4	La UE sense exèrcit ni gas.....	27
3.5	La <i>pax otania</i>	30
3.6	<i>Pacta sunt servanda</i>	33
3.7	Principis en conflicte.....	35
4	PRESENT I FUTUR DE KOSOVO.....	38
4.1	Administració, recursos i situació geoestratègica.....	38
4.2	Futur de Kosovo i integració internacional.....	39
5	EL PODER DEL LENGUATGE.....	41
5.1	La vida secreta de les paraules.....	41
5.2	El discurs i la realitat social.....	43
5.3	La <i>guerra de Kosovo</i> i la <i>guerra de Geòrgia</i>	46
6	CONCLUSIONS.....	49
7	EPÍLEG.....	51
8	CRONOLOGIA.....	53
9	BIBLIOGRAFIA I WEBGRAFIA.....	56
9.1	Bibliografia.....	56
9.2	Webgrafia.....	57

Als pobles, que en el viatge per buscar la capacitat de decidir en llibertat, no sempre saben o poden trobar camins de pau.

A totes les víctimes dels camins empresos per aquest pobles.

I especialment:

Al la junaj balkanaj esperantistoj kiuj, dum la Lingvaj Festivaloj de la IJK-oj de Sarajevo (2006) kaj Szombathely (2008) starigis unuigitan tablon por cxiuj popoloj de Jugoslavio. Al ili, kiel veraj kredantoj je paca kunvivado inter la popoloj.

1 INTRODUCCIÓ

1.1 Metodologia i pressupòsits conceptuals

“Els Balcans generen més història de la que poden digerir”

(Winston Churchill)

L'objectiu d'aquest treball no és tant fer un repàs dels esdeveniments, sovint dramàtics, que han conduït finalment a l'anomenada independència de Kosovo, sinó sobretot, analitzar el paper de les potències de la zona, els seus interessos i el seu llenguatge, així com intentar comprendre com és la manipulació del llenguatge la que crea i justifica el discurs, i no només un sistema de valors, tal com proposa la hipòtesi de Sapir-Worth. L'orientació d'aquest treball és, per tant, el que en antropologia social es pot anomenar postestructuralista o postdesenvolupista.

En aquest sentit, el treball intenta examinar com es va produir el canvi durant l'any 2007, tant en les diplomàcies europees occidentals i nord-americana (gairebé les úniques que es declaren amb potestat per decidir el futur de Kosovo prescindint del dret internacional), com en els mitjans de comunicació, del respecte a la resolució 1244 del Consell de Seguretat de l'ONU al recolzament explícit i finalment irreversible a la independència.

Aquest treball no tracta, doncs, del dret inalienable del poble albanès a viure de la manera que ell mateix decideixi, un dret bàsic per altra banda, equivalent al dels pobles de Galícia, de Txetxènia, de la república Srpska, de Palestina, del Sàhara, d'Ossètia del Sud o de la mateixa comunitat sèrbia del nord de Kosovo, per posar només alguns exemples..

Després de la part històrica s'analitzen els papers de cada comunitat implicada i de cada manera d'enfocar el conflicte, fent una aproximació a la seva manera de pensar, els seus interessos i les seves ombres.

A continuació s'analitza lleugerament la situació actual, els possibles escenaris de futur i les implicacions geoestratègiques, seguint amb una anàlisi crítica del llenguatge i com aquest influeix i es manipula en funció del discurs que es vol promocionar.

Finalment es fa un resum amb les conclusions més importants i es recullen en un epíleg algunes reflexions finals. El treball conclou amb una cronografia sobre Kosovo i una bibliografia i una webgrafia comentades.

Per evitar en el possible un ús sexista del llenguatge, s'ha decidit escollir com a genèrics tant el femení com el masculí dels adjectius substantivats, de tal manera que p. ex. tant "serbis" com "sèrbies" vol dir exactament "persones d'ètnia sèrbia".

1.2 Glossari

En la qüestió de Kosovo a poc que hom sigui crític amb els mitjans de comunicació occidental s'adona que hi ha un conjunt d'expressions que no volen dir el que diu el diccionari, sinó quelcom de ben diferent. Els mitjans funcionen com a autèntiques corretges de transmissió del llenguatge eufemístic utilitzat pels responsables polítics europeus occidentals que representen interessos ben clars o accepten fatalment els pressupòsits polítics que venen de més enllà de l'Atlàntic. En aquest treball s'utilitzen els significats presentats en el següent petit recull d'expressions eufemístiques.

Comunitat internacional.- Conjunt d'estats que treballen conjuntament pels interessos geoestratègics, militars i econòmics de les potències occidentals.

Consell de Seguretat de l'ONU.- Conjunt de potències que amb el seu dret a veto, fan que aquest aprovi només les resolucions que no són clarament contràries als seus interessos. Les seves resolucions tenen un valor testimonial i propagandístic, però conserven a pesar de tot un considerable prestigi en el món de les relacions internacionals en ser possiblement les resolucions de més alt rang del dret internacional.

Diplomàcia.- Art practicat per les potències geoestratègiques que consisteix en pressionar suficientment l'altra part perquè accepti les condicions imposades per aquestes potències.

EULEX.- Invasió pacífica i tutelada de forces policials i civils de la UE en territori kosovar en contra del dret internacional. Administrarà un Kosovo independent per damunt de les institucions democràticament elegides de Kosovo o de Sèrbia. Substitueix il·legalment la UNMIK.

Grup de Contacte.- Conjunt de països poderosos (EUA, Rússia, Alemanya, França i Itàlia) que s'autoatorguen el dret de decidir sobre el futur de Kosovo menyspreant els mecanismes que ells mateixos han creat o ajudat a crear per a la resolució de conflictes, com l'ONU o l'OSCE.

Independència de Kosovo.- Pas de la independència *de facto* de Sèrbia a la dependència *de facto* de la UE i dels EUA.

KFOR.- Força ocupant de l'OTAN que s'estableix a Kosovo indefinidament després dels bombardejos il·legals de l'organització durant 1999.

Kosovo.- País pobre i fallit amb pràcticament cap recurs econòmic que té una independència formal, però que a la pràctica serà durant llarg temps un protectorat de (els interessos de) la UE i especialment, dels EUA.

Llengua serbocroata.- Llengua parlada per les esclaves balcàniques de Croàcia, Bòsnia i Hercegovina i Sèrbia, i que per motius exclusivament polítics avui dia s'anomena croata, bosniana i sèrbia (o serbocroata, segons on es parli).

ONU.- Assemblea democràtica d'estats construïda després de la Segona Guerra Civil Europea incapaç de resoldre els conflictes per als quals va ser creada.

OTAN.- Organització militar privada de països occidentals que defensa els interessos geoestratègics dels seus membres, molt especialment dels EUA, i que té pretensions expansionistes sobre antics territoris d'influència soviètica.

Tractat d'estabilització i associació amb la UE.- Empassada de la UE a Sèrbia que consisteix en que aquest país tindrà un tracte de favor amb la Unió amb una possible adhesió futura a canvi d'acceptar la mal anomenada independència de Kosovo i no afavorir la seva inestabilització.

UE.- Conjunt de països de l'occident europeu amb interessos diversos i sovint contradictoris, que té pretensions expansionistes sobre antics territoris d'influència soviètica.

UNMIK.- Missió civil de l'ONU imposada per l'OTAN i recolzada per la resolució 1244 del Consell de Seguretat de l'ONU. Ha fracassat en el seu objectiu públic de construir una autonomia substancial en un Kosovo multiètnic dintre de Iugoslàvia.

2 HISTÒRIA DEL CONFLICTE

2.1 Iugoslàvia abans de Iugoslàvia

"La crisi de Iugoslàvia va començar a Kosovo i acabarà a Kosovo"

(Noel Malcolm, historiador del Balcans i autor del llibre *Història de Kosovo*)

Els territoris balcànics han estat des de fa segles impregnats per moltes diferents ètnies, cultures i llengües. Algunes regions tenen una diversitat ètnica de les més grans d'Europa. No sempre la convivència entre aquests pobles i cultures ha estat pacífica. La seva pertinença canviant a diferents imperis i països, l'apegament a la terra i les diferències idiomàtiques i de religió, expliquen en part, les difícils relacions entre les ètnies veïnes. Hi ha hagut innumbrables desplaçaments poblacionals i fins i tot grups poblacionals que van adoptar una religió diferent a l'originària a la seva ètnia. Aquestes consideracions fan que frases i caracteritzacions de l'estil: "els serbis són de religió cristiana ortodoxa", o "aquí han viscut albanesos des de fa segles" perdin el sentit, ja que la delimitació de on arriba una comunitat i comença una altra, o fins i tot, la convivència i barreja entre ètnies desdibuixen les simplistes categories lingüístiques que en lloc de servir per explicar uns fets, serveixin més aviat per calmar la necessitat de comprendre uns conflictes més complexos del que semblen. Cal doncs, saber quin abast exacte tenen les categories lingüístiques utilitzades per descriure uns fets, ja que dins d'aquestes s'amaguen prejudicis, judicis de valor simplistes, tòpics, o directament interessos geopolítics, incapacitats per comprendre o manipulacions polítiques.

Els canvis de frontera, d'ètnia, de religió, els moviments poblacionals porten al límit el llenguatge i ens obliguen a preguntar-nos a cada pas què volen dir les paraules utilitzades per descriure uns fets.

Sèrbia i Montenegro va pertànyer a l'Imperi Otomà a partir de la batalla de Kosovo Polje el 1389 i fins el 1878. Durant aquests segles molts cristians es converteixen a l'Islam per raons econòmiques i polítiques, al temps que es va establir a Kosovo població d'origen ètnic albanès. Bòsnia-Hercegovina i Albània-Kosovo es converteixen durant cinc segles en les úniques regions europees amb total hegemonia islàmica. Desgraciadament no existeixen registre fiables de tot el que va esdevenir durant aquests segles, així que les discussions són

freqüents, especialment entre historiadors albanesos i serbis. Sembla que al s. XVII es produeix un increment de la població d'origen albanès.¹

A finals del s. XIX s'estableix l'anomenada Wilaya de Kosovo. Ja en el s. XX, com a resultat de les guerres balcàniques, el Regne de les Sèrbies, les Croates i les Macedònies annexiona Kosovo definitivament el 1918, mentre Albània s'independitza sense incloure la població albanokosovar.

La constitució de 1946 defineix Kosovo com a regió autònoma de Sèrbia, convertint-se en província autònoma el 1963. Una veritable autonomia kosovar, no obstant, amb un gran nivell d'autogovern no va arribar fins el 1974, quan es proclama una nova constitució. La idea de Tito era elevar Kosovo a l'estatus de República Socialista de Kosovo, però les pressions del nacionalisme serbi, temorós d'una independència futura, i de les altres repúbliques, no ho van permetre.

2.2 Crisi de Iugoslàvia

La mort del General Tito, esdevinguda l'any 1980, i per tant, la desaparició d'una figura carismàtica que durant decennis va saber trobar els equilibris necessaris en un país plurinacional com Iugoslàvia, va representar un nou rumb històric per al país balcànic. Al llarg dels vuitanta, els efectes de la crisi econòmica occidental es van deixar sentir sobre la Iugoslàvia socialista i autogestionària deixant pas a tensions de caràcter ètnic cada vegada més pronunciades. Cal remarcar, tal com explica Sabrina P. Ramet, la relativa absència de pluralitat ideològica a l'estat iugoslau, compensada en part per una "pluralitat regional" fonamentada en l'alt grau de descentralització administrativa de la federació. Aquest fet peculiar així com l'absència d'interessos econòmics específics en molts dels llocs que es convertirien en camp de batalla, situa els conflictes iugoslaus dins del marc de lluites nacionals de comunitats culturals, sovint força diferenciades, que aspiraven a un grau més alt d'autonomia. És conegut que la història balcànica està plena de conflictes interètnics i que el General Tito va poder retenir durant el temps de la Iugoslàvia socialista. En paraules d'un polític serbi resident a Bòsnia, "cadascun dels pobles iugoslaus (...) se sentia enganyat per al altres", fet aquest que té relació amb el caràcter contradictori i dual de l'ànima balcànica i que explica, en part, moltes de les actituds de les comunitats implicades en els conflictes de les darreres dècades.

¹ MOROZZO DELLA ROCCA, ROBERTO: *Kosovo – Albània. La guerra a Europa*

La federació iugoslava estava formada per algunes repúbliques en les que una ètnia era majoritària, però en les que conviuen destacades minories de les altres ètnies. Respecte a temes demogràfics les dades més fiables són les del cens de 1981. Totes les altres dades posteriors obeeixen a estimacions, massa vegades parcials i interessades. Segons aquest cens, així com Eslovènia tenia un alt grau de coherència ètnica i a Croàcia vivien un 74 % de croates davant d'un 11 % de sèrbies, no es pot afirmar el mateix de la república de Bòsnia i Hercegovina, en la que l'anomenada comunitat cultural musulmana (37 %) convivia amb amples minories de serbis (30 %) i croates (17 %), així com nombroses famílies mixtes. Cal remarcar que el qualificatiu de "comunitat musulmana" fa referència no a una comunitat religiosa, sinó a una realitat cultural: la dels eslaus balcànics que van ser islamitzats uns segles enrere, i que comparteixen la llengua i algunes percepcions profundes sobre la terra i la vida pública amb les seves veïnes sèrbies o croates. Alguns autors prefereixen evitar el nom "musulmà" i anomenen aquesta comunitat amb el nom de "bosniacs", per tal de distingir-la dels bosnians, habitants de Bòsnia i Hercegovina independentment del seu origen ètnic.

L'existència d'aquestes minories, la càrrega històrica de successives neteges ètniques, així com el recolzament explícit dels governs d'algunes repúbliques on eren majoritàries (Croàcia, Sèrbia), van determinar bona part dels esdeveniments relatius a la neteja ètnica de Croàcia o de Bòsnia i Hercegovina.

Administrativament Sèrbia es compon (o potser caldria "es componava") de tres zones: Sèrbia central (que de fet no és una divisió administrativa), la província autònoma de Vojvodina, al nord, i la província autònoma de Kosovo, al sud. La Vojvodina és un dels territoris més multiètnics d'Europa amb més de 25 comunitats nacionals diferents. Per ordre numèric i segons el cens mencionat, es poden destacar els serbis (54 %), les hongareses (19 %), els eslovacs, les croates, els montenegrins, etc.

A partir de la constitució de 1974 Kosovo es converteix en una autonomia dins de la república sèrbia i no en una república dins de Iugoslàvia, tal com pretenia Tito. El caràcter sagrat de Kosovo per a la comunitat sèrbia i el temor d'aquesta de que es posés en marxa el mecanisme de secessió que la constitució preveia, va ser determinant perquè no es permetés reconèixer aquest territori com la setena república iugoslava, tot i tenir un fet diferencial cultural i ètnic més significatiu que moltes de les altres repúbliques.

En ella vivia el 1981 una clara majoria d'albaneses (66 %) i una minoria de sèrbies (11 %), ètnies bastant més diferenciades entre sí i amb menys matrimonis mixtos que a Bòsnia i Hercegovina, p. ex. Malgrat aquestes consideracions és de destacar que a Sèrbia (en

territori no kosovar) hi viu un important col·lectiu de confessió musulmana degut als cinc segles de domini islàmic. La resta de població sèrbia és de confessió cristiana ortodoxa. És de destacar que el gran creixement poblacional de la població albanokosovar, així com els moviments poblacionals (neteja ètnica), han provocat que la majoria albanesa de Kosovo hagués anat en augment, significant ja el març de l'any 1999 entorn al 90 % (*Kosovo-Albània. La guerra a Europa*).

L'idioma majoritari del país és el serbocroat, ja sigui escrit en alfabet llatí o ciríl·lic. La comunitat kosovar utilitza l'albanès. Malgrat aquestes diferències idiomàtiques i culturals, cal dir que la comunitat serbokosovar utilitza fins a un 20 % de paraules d'origen albanès i és de suposar que el mateix s'esdevé del costat albanokosovar.

L'ànima passional del poble serbi, unit a l'apegament a la terra i a l'existència de conflictes històrics no resolts de la majoria de pobles balcànics, fan de Kosovo un lloc on es podria preveure un possible conflicte. Si a aquestes circumstàncies unim el fet que tant l'ètnia sèrbia com la albanesa no distingeixen bé els límits entre el discurs historiogràfic i el mitològic, així com la gran importància i significat que té la batalla de Kosovo Polje (el Camp de les Merles) en la construcció de la nació sèrbia, es pot començar a comprendre les difícils relacions entre sèrbies i albaneses. De fet, aquestes dues comunitats s'han enfrontat explícitament almenys des de fa 100 anys.

2.3 La situació abans de Milošević

Hi ha un relatiu consens entre les analistes, que va ser el nacionalisme exacerbant de la comunitat sèrbia el que va desencadenar de manera irreversible la desmembrament de la federació en diversos estats. Cal profunditzar en la revolució cultural (en paraules de Paul Garde) esdevinguda a Sèrbia, durant la segona meitat dels vuitanta, per comprendre com es va gestar la idea d'una "Gran Sèrbia" que necessàriament havia d'incloure tots els territoris on vivien serbis, ja fossin en zones pertanyents a la república de Croàcia, de Bòsnia i Hercegovina o de qualsevol altre territori de la federació.

Els orígens d'aquesta "revolució" cal trobar-los en la crisi de l'estat iugoslau i en que la comunitat sèrbia es va sentir agreujada per la política de Tito en el sentit que el territori de la seva república no contenia totes les zones en les que les sèrbies eren majoria. És a dir, el creixent nacionalisme serbi considerava la distribució territorial en repúbliques com un intent d'afeblir Sèrbia. Per altra banda, l'existència de les autonomies de Vojvodina i Kosovo dins de Sèrbia, fet insòlit sancionat per la constitució iugoslava de 1974 que no existia en cap altra república, no podia ser altra cosa que un greuge més contra el poble

serbi. La configuració ètnica de la república sèrbia segons el cens de 1981 era d'un 83% de serbis, si s'exclouen els territoris autònoms de Kosovo i Vojvodina, on suposaven al voltant de l'11 % i del 54 % respectivament. La presència de sèrbies en altres repúbliques era del 30 % a Bòsnia i Hercegovina, de l'11 % a Croàcia i percentatges molt més baixos a Eslovènia i Macedònia.

En el cas de Kosovo, on els serbis representen un tant per cent força baix de la població i tan sols un 2.6 % de la població sèrbia, hi ha un factor igual o més important que explica l'obsessió sèrbia en conservar aquest territori. Aquest factor no està relacionat en absolut amb un enfrontament territorial amb la majoria albanesa, ni amb la importància econòmica o militar de la regió, sinó amb una característica molt més profunda de l'ànima nacionalista sèrbia: la percepció de que va ser precisament aquí on es va gestar la nació sèrbia a l'època medieval a partir de la Batalla de Kosovo Polje. De fet, Kosovo conté molts monestirs ortodoxos serbis, representant, per tant, un territori sagrat per a aquest poble. Només coneixent aquest fet es pot començar a comprendre el ferm control que la república sèrbia ha intentat exercir sobre aquest territori al llarg dels darrers 20 anys.

El memoràndum SANU que el 1986 va redactar un grup de responsables de l'Acadèmia de Ciències de Sèrbia recordava entre altres coses els greuges viscuts pel poble serbi, així com la discriminació patida per la minoria sèrbia de Kosovo, de molt clara majoria albanesa. Cal dir que en aquesta època es produeix un flux continu de població serbokosovar que abandona Kosovo per sentir-se discriminada o amenaçada. Tot i que aquest memoràndum va ser criticat per algunes ments lúcides sèrbies, va servir per inspirar la política ultranacionalista de Milošević.

Una lectura simplificada dels fets podria ser la següent: el nacionalisme exacerbant serbi, l'anul·lació dels estatuts d'autonomia de Vojvodina i Kosovo, així com l'obstrucció a la rotació dels presidents de la federació iugoslava, van desembocar en la secessió d'Eslovènia, amb població molt homogènia d'ètnia eslovena. Això va precipitar la secessió de Croàcia, on s'havia desenvolupat un nacionalisme tant agressiu com el serbi, la qual cosa va provocar una sagnant guerra i episodis de neteja ètnica tant per part croata com per part sèrbia. Conclou la guerra de Croàcia, l'escenari bèl·lic es va traslladar a Bòsnia i Hercegovina, on conviuen amples minories de serbis i croates, i on no va ser possible el projecte multiètnic del govern d'aquesta república. També aquí es van donar lloc esgarriuosos episodis de neteja ètnica per part croata i sèrbia, així com un dels fets més lamentables de la guerra de Bòsnia i Hercegovina: el genocidi de Srebrenica. La partició de Bòsnia i Hercegovina en dues comunitats, imposada pels EUA durant les converses i

posterior acord de Dayton, el 14 de desembre de 1995, és a dir, la creació d'una Iugoslàvia en petit, sancionava *de facto* la conquesta de territoris i la neteja ètnica produïda.

Aquests esdeveniments serveixen de precedent per comprendre els que posteriorment passaria a Kosovo, tot i aquest conflicte té algunes característiques pròpies, com la poca barreja interètnica entre els seus habitants, els enfrontaments militars i civils al llarg dels darrers segles i el caràcter sagrat de la terra kosovar per al poble serbi.

2.4 La situació amb Milošević

A partir de 1986 la situació empitjora per a la comunitat albanokosovar, especialment després del Memoràndum de l'Acadèmia Sèrbia de Ciències i de l'arribada a la Presidència del Comitè Central del Partit Comunista de Sèrbia d'Slobodan Milošević. L'any 1987 van tenir lloc una sèrie de manifestacions massives de la població sèrbia en llocs com Kosovo per protestar contra la seva discriminació i dins d'un clima d'enfervorida passió nacionalista sèrbia. Milošević viatja a Kosovo proclamant el seu suport a la minoria sèrbia. El 1988 s'arresten els líders del partit comunista de Kosovo i s'imposa l'estat d'emergència. El referèndum de 1989 en el que s'aprova una nova constitució sèrbia que anul·lava l'autonomia kosovar va ser boicotejat per la comunitat albanesa. De tota manera, aquest fet no hauria canviat el resultat, ja que aquesta comunitat era una minoria dins de Sèrbia. La ratificació de la nova constitució per part de l'Assemblea de Kosovo, en canvi, es va produir sota la pressió militar sèrbia amb tancs envoltant l'edifici del parlament kosovar. Una vegada en vigor la nova constitució, les eleccions al parlament kosovar van ser novament boicotejades per la comunitat kosovar, impedit que es pogués constituir a causa de la baixa participació.

És aleshores quan comença la resistència pacífica de la Lliga Democràtica de Kosovo (LDK), presidida per Ibrahim Rugova. Al tancament forçós de mitjans de comunicació públics en llengua albanesa i l'expulsió de totes les albanokosovars de la Universitat de Priština, es respon amb la desobediència civil i pacífica i amb l'organització d'una xarxa d'escoles, hospitals, etc.

És el govern paral·lel així format el que organitza el 1991 el referèndum d'independència, obtenint un recolzament massiu a aquesta. Posteriorment Rugova és elegit president de l'autoproclamada República de Kosovo. Sèrbia no reconeix cap d'aquests *referenda* i declara il·legal els seus resultats.

És comú mencionar que el sentiment de frustració de moltes albaneses provocat pels minsos resultats de la resistència pacífica va fer créixer la radicalització produint finalment

la formació de la guerrilla albanokosovar anomenada UÇK (EAK, Exèrcit d'Alliberament de Kosovo) que reivindicava clarament i violenta el dret a l'autodeterminació. No obstant, els orígens d'aquesta guerrilla o grup terrorista (segons qui parli) són molt més foscos i menys nobles, i l'allunyen de la majoria de guerrilles d'alliberament nacional existents al món. Segons el ben documentat llibre "Kosovo. La coartada humanitària", l'UÇK tenia a la dècada dels 90 connexions provades amb diferents màfies albaneses de l'entorn de l'expresident d'Albània Sali Berisha, i reclutava guerrillers de forma no precisament voluntària. També es va encarregar d'organitzar bordells amb dones albaneses al servei de la KFOR, més de 13.500 efectius de l'OTAN que van arribar el 1999. Des de 1998, tot opositor al moviment radical albanès ha estat assetjat o assassinat, inclosos polítics que estaven a favor del diàleg amb Sèrbia, periodistes, treballadores de l'administració, etc. De la mateixa manera va amenaçar de mort el president Ibrahim Rugova, pacifista i conegut com el Ghandi dels Balcans. Rugova va sortir il·lès d'un atemptat l'any 2005, presumiblement organitzat per l'UÇK.

L'activitat econòmica de l'UÇK passa per controlar el tràfic de drogues en el seu trànsit cap Europa, el robatori d'automòbils i empreses, i les xarxes de prostitució no només de Kosovo, sinó també de països europeus occidentals, on s'obliga a les refugiades albaneses a prostituir-se. Segons la Interpol les màfies kosovars controlen la major part del tràfic d'heroïna de països com Alemanya, Noruega o Polònia. Sembla ser que els orígens de l'UÇK estan relacionats amb grups albanesos d'Alemanya i Suïssa, així com la bona sintonia amb la CIA i sobre tot, amb els Serveis d'Intel·ligència Alemanys (*Bundes Nachrichten Dienit*, BND), com sembla suggerir el fet que bona part dels uniformes dels guerrillers de l'UÇK procedeixen de l'antiga RDA o de l'RFA. També hi ha evidències que va ser recolzat per comunitats islàmiques de Turquia o Iran.

El 1996 es produeixen els primers atacs de la guerrilla contra objectius civils. La seva estratègia al llarg dels següents anys serà la d'intentar radicalitzar el conflicte a través de provocacions i d'atreure cada vegada més adhesions albanokosovars a la seva causa aprofitant el sistema de clans i fent-se servir de pressions i amenaces a la població civil albanokosovar.

El 1997, a causa de la greu crisi política a Albània, es registra una entrada massiva de material bèl·lic a Kosovo. En febrer de 1998 es produeix la matança de 80 civils kosovars a mans de l'exèrcit iugoslau. A la primavera del mateix any desenes de milers de desplaçats albanokosovars (25.000 segons la BBC) es refugien a Macedònia en un episodi ja conegut de neteja ètnica, amenaçant el fràgil equilibri ètnic d'aquesta república.

2.5 La internacionalització del conflicte i el punt de no retorn

“La guerra s’ha convertit en un instrument per fer la pau”

(Mary Robinson, Alta Comissària de l’ONU per als Drets Humans)

Durant l’any 1998 es produeixen diferents iniciatives diplomàtiques, polítiques i jurídiques per tractar d’evitar la repetició dels episodis de neteja ètnica que ja s’havien donat a Croàcia o Bòsnia i Hercegovina. L’embargament d’armes a Iugoslàvia, la inclusió de Kosovo en els fets investigats pel Tribunal Penal Internacional per a l’antiga Iugoslàvia, o la resolució 1160 del Consell de Seguretat de l’ONU imposant un alto el foc, no aturen la política de Milošević. Només les contundents amenaces a l’ús de la força per part de l’OTAN arrenquen un acord entre Richard Holbrooke, ambaixador dels EUA a les Nacions Unides, i el govern de Belgrad. A arrel d’aquest acord s’aprova la resolució 1199 del Consell de Seguretat i es signa a Belgrad un acord entre l’OSCE i el govern iugoslau perquè 2000 observadores internacionals comprovin l’alto el foc a Kosovo i es retiri bona part de les forces militars sèrbies. Uns dies més tard és aprovada la resolució 1203 en recolzament a les tasques de l’OSCE per imposar l’alto el foc.

El fràgil acord de pau aconseguit amb el compromís d’obrir un període de tres anys per normalitzar la vida civil, no va ser respectat per la part sèrbia, atès que l’UÇK, que no havia signat cap acord, aprofita la retirada sèrbia per ocupar el territori.

La necessària neutralitat dels observadors de l’OSCE es ressent de la tendència clara dels estatunidencs, que són la majoria, d’afavorir els albanesos. Alguns membres declaren que tenen la sensació que els estatunidencs estan allà més per espionar que per observar, amb la vista posada a una possible acció militar de l’OTAN. El cap de la missió, l’exgeneral William Walker, de sinistre passat, atribueix les matances gairebé sistemàticament a la part sèrbia, arribant fins i tot a desmentir els sis sotscaps de la missió.

És justament en aquesta època quan es produeix un apropament i una posterior connivència entre els EUA i l’UÇK. Aquest és, doncs, el moment clau en què la superpotència decideix apostar clarament per una de les parts en conflicte, i fer-ho recolzant no l’opció pacifista de Rugova, sinó la bèl·lica de l’UÇK. La decisió estatunidencs marca un abans i un després en el conflicte de Kosovo. És, doncs, un punt de no retorn. El que s’esdevé a partir d’aquest moment és una espècie de teatre on els actors cada vegada més clarament es van convertint en marionetes els fils de les quals són moguts per mans nord-americanes i posteriorment

russes. La funció acaba de començar. Els diferents actes se succeeixen al llarg dels anys. La independència és un d'ells, desgraciadament no l'últim.

Cap a finals de l'any 1998, l'anomenada comunitat internacional ja clarament dirigida pels EUA, decideix tornar a amenaçar amb la intervenció militar si el govern iugoslau no deté la neteja ètnica. El gener de 1999 quaranta cinc albanokosovars moren en la mal anomenada "massacre de Reçak" (en serbi Рачак, transcrit Račak). Aquests fets es converteixen en un *casus belli* i en l'excusa perfecta perquè el Grup de Contacte, format pels EUA, Rússia, Alemanya, França i Itàlia, faci un ultimàtum a la part sèrbia en forma de converses de pau a Rambouillet (França).

Observadores independents admeten posteriorment que no és possible concloure que la matança va ser produïda per forces sèrbies ni que els cossos corresponguin a civils, atès que no hi ha cap prova concloent. De fet, el mateix dia que es produeix observadors de l'OSCE, prèviament avisats per la policia serbokosovar, vigilen i registren l'atac de les forces sèrbies i després parlen amb habitants de Reçak sense apreciar cap símptoma anòmal més enllà d'un enfrontament armat. Només l'endemà com per art de màgia apareixen els cossos.

Més aviat sembla com una derrota militar de guerrillers albanokosovars es converteix en una victòria política amb ajuda de la interpretació pública que fa William Walker en les seves declaracions.

Els fets de Reçak porten com a conseqüència més immediata els bombardejos de l'OTAN. Justament el que intentava evitar la part sèrbia i buscava i esperava no només la part albanokosovar. En paraules del diari *The Economist*:

“També l'UÇK és un jugador d'escacs. Sense cap mena de dubte calcula que les forces iugoslaves, malgrat la seva gran superioritat de foc, no poden prevaler sense bombardeigs indiscriminats dels pobles ètnicament albanesos, i això faria inevitable la intervenció de l'OTAN. Després de la matança de Reçak molts albanesos no estan disposats de cap manera a arribar a cap compromís.”

(*The Economist*, 23 de gener de 1999)

2.6 Les converses de Rambouillet i la intervenció de l'OTAN

“De què serveix tenir el millor exèrcit si no es pot utilitzar?”

(Madeleine Albright, Secretària d'Estat dels EUA)

Sota la pressió de l'OTAN es produeixen les mal anomenades converses de pau a Rambouillet durant els mesos de febrer i març de 1999 en les quals es proposa que els 2000 observadors de l'OSCE siguin reemplaçats per 30.000 soldats de l'OTAN ¹. És curiós constatar les condicions imposades a Sèrbia i que feien que no fos possible un acord. La secció 8 de l'annex B de l'acord rebutjat diu textualment:

“el personal de l'OTAN gaudirà, així com els seus vehicles, vaixells, avions i material militar del dret de lliure pas, sense cap restricció, a través de tot el territori de la República Federal de Iugoslàvia, inclòs l'espai aeri i les aigües jurisdiccionals, comprenent el dret d'acampada, maniobra, allotjament i utilització de qualsevol lloc o instal·lació requerits amb fins de recolzament, instrucció i operacions”.

És a dir, l'OTAN podria utilitzar gratuïtament aeroports, carreteres, ferrocarrils, ports i telecomunicacions. El seu personal, a més, gaudiria d'impunitat contra qualsevol persecució o investigació portada a terme per les autoritats iugoslaves (seccions 6 i 7). La pregunta és clara: quin país sobirà acceptaria un pla com el proposat? Tal com diu Jean Bricmont aquest és el tipus d'acord que s'imposa a un país vençut militarment. Hom es pregunta si els centenars de periodistes que acusen d'intransigència a Iugoslàvia s'han llegit realment l'acord o competeixen en cinisme amb els dirigents occidentals. És curiós i desesperançador constatar que la part civil de l'acord (precisament la relativa a l'autonomia de Kosovo) havia estat acceptada per Iugoslàvia. Després de saber aquestes coses, un es pregunta de què serveix consultar els mitjans de comunicació sinó per deixar-se adormir per la propaganda disfressada de política.

A causa del fracàs de les fraudulent converses de Rambouillet degut a la lògica negativa sèrbia de subscriure el vergonyós acord, l'OTAN decideix començar una campanya bèl·lica de càstig contra objectius serbis, menyspreant el Consell de Seguretat de l'ONU i els mecanismes que posseeix el sistema de Nacions Unides per a la resolució dels conflictes. Més enllà de les raons humanitàries de protecció de la població kosovar, va pesar més la voluntat de no estendre el conflicte a la veïna Macedònia o la necessitat de demostrar clarament quina era la gran potència militar que roman en el planeta després de la dissolució del Pacte de Varsòvia. Algun dia s'haurà d'analitzar detalladament les

¹ GHEZALI, S; TAIBO, CARLOS; GONZÁLEZ FAUS, J. I.: *Las tinieblas de la guerra. Argelia y Kosovo*

actuacions de l'anomenada comunitat internacional en els anys previs al bombardeig de l'OTAN. Què hauria passat si s'hagués apostat clarament per l'opció pacifista d'Ibrahim Rugova, que defensava el dret legítim de la comunitat sèrbia a la ciutadania kosovar? O si s'hagués recolzat l'oposició democràtica a Milošević o les persones que clarament denunciaven la neteja ètnica, com l'heroic sacerdot ortodox serbi Sava? Desgraciadament, en les actuacions de la comunitat internacional es veu contínuament com es deixa passar el temps fins que arriba un moment en que s'opta per l'opció que dóna compliment a interessos geoestratègics. La decisió d'intervenció armada ja s'havia pres a l'OTAN a mitjans de l'any 1998, molt abans d'iniciar les converses de Rambouillet. Durant aquestes tots els països occidentals del Grup de Contacte estan convençuts que l'única opció és que Sèrbia renunciï a Kosovo. L'estratègia està clara: caminar poc a poc cap a la independència de Kosovo sense declarar-ho explícitament. Els negociadors estatunidencs recolzen clarament les posicions albaneses i anteposen el representant de l'UÇK Hashim Thaçi al president Rugova, que ha estat democràticament escollit. Degut a la no signatura de la proposta per part del representant de l'UÇK perquè no incloïa la independència, les converses se suspenen fins el març. Durant aquest temps s'invita Hashim Thaçi a Washington on se li convenç adequadament de la necessitat de la seva signatura i de la bondat de l'acord. L'albanès, convençut ja que això aproparà la independència per al seu poble, lliura la mà amb que signa l'acord a un fil invisible en el seu llarg procés de marionetització. La pau sempre costa més esforç que la guerra.

La part sèrbia no signa cap acord i els bombardejos comencen. En paraules d'Edward Luttwak: "Amèrica està intentant obtenir amb la força allò que va intentar amb les negociacions de Rambouillet, a França: la independència *de facto* a través d'una autonomia nominal dins de Sèrbia"

Durant aquests, entre març i juny de 1999, segons dades de l'ONU es produeix el "desplaçament forçós" de 850.000 persones, la gran majoria albanokosovars, 300.000 dels quals van fugir a Albània i Macedònia. La neteja ètnica es convertiria més tard en un dels càrrecs contra Slobodan Milošević al Tribunal Penal Internacional per a l'antiga Iugoslàvia, amb seu a L'Haia. Aquesta pràctica va permetre als governs occidentals justificar millor l'acció bèl·lica davant una opinió pública commoguda i atordida per l'èxode albanokosovar. Finalment, el juny de 1999, Milošević no té més remei que acceptar l'entrada de tropes de l'OTAN.

Resulta molt interessant constatar que, precisament durant els bombardejos de l'OTAN, aquesta organització bèl·lica que aleshores celebrava el seu cinquantenari, va declarar que

en endavant no caldria que les seves operacions fossin aprovades pel Consell de Seguretat de l'ONU, sinó que seria suficient amb que s'ajustessin a l'estipulat a la Carta de les NNUU. De nou, no sabem si les persones que van signar tal declaració s'havien llegit l'article 49 de la pròpia Carta on explícitament es diu:

“Els plans per a l'ús de la força armada seran fets pel Consell de Seguretat amb ajuda del Comitè d'Estat Major”.

Obeir aquest article, al qual estan subjectes tots els membres de les Nacions Unides, anul·la completament la declaració d'intencions de l'OTAN.

La intervenció armada de l'OTAN no només serveix per destruir la capacitat econòmica de Iugoslàvia, sinó per exhibir davant la resta del món el poder militar de l'organització. Els EUA mostren amb poca subtileza els seus moviments en el Gran Joc Europeu.

De juny a novembre retornen la majoria de refugiats a Kosovo, però es produeix el desplaçament d'altres 250.000 persones segons la Creu Roja Iugoslava, la seva majoria serbis, degut a actes de venjança o per por.

2.7 El protectorat de l'ONU

La resolució 1244 del Consell de Seguretat de l'ONU és aprovada el 10 de juny de 1999. En aquesta resolució s'estableix la creació de l'anomenada Missió d'Administració Provisional de les Nacions Unides a Kosovo (UNMIK, per les seves sigles en llengua anglesa). La missió compta amb 1985 policies internacionals, així com el recolzament addicional de la KFOR, les forces de l'OTAN establides a Kosovo, que no estan sota el comandament directe de l'ONU.

Un dels objectius de la missió, delegat a l'OSCE, és la democratització i l'establiment d'institucions democràtiques a Kosovo. La reconstrucció de Kosovo així com la seva economia és administrada per la UE. Un altre dels objectius és la facilitació d'un procés polític que decideixi el futur de Kosovo i l'establiment d'un sistema jurídic apropiat que garanteixi els Drets Humans i el retorn de totes les refugiades. A partir d'aquell moment, el destí de Kosovo deixaria d'estar en mans del govern de Sèrbia, convertint-se aquesta regió en un protectorat de facto de l'OTAN i de l'ONU.

A hores d'ara és evident el fracàs de la missió en alguns assumptes fonamentals: crítiques per corrupció, impotència per evitar el revifament de conflictes interètnics, pervivència d'estructures paral·leles administratives, tant per la comunitat sèrbia com per la albanesa, continuïtat de la desastrosa situació econòmica, no retorn de 250.000 serbis que no se senten suficientment segurs, o generalització de la prostitució forçada amb dones

precedents de Moldàvia, Romania, Bulgària o Ucraïna, segons informes d'Amnistia Internacional.

Cal dir que la resolució no aprova en absolut la possibilitat d'una independència de Kosovo, sinó que el considera una província més dins de la seva integritat territorial, respectant així la sobirania territorial de l'estat serbi. El contrari seria, per altra banda, nul de ple dret, ja que entraria en contradicció amb la pròpia Carta de les Nacions Unides.

2.8 El pla Ahtisaari, la inclinació de la balança i la independència

Durant els següents anys, Sèrbia s'allibera finalment de Milošević, que és lliurat al Tribunal Penal Internacional per a l'antiga Iugoslàvia, i comença una transició democràtica.

El novembre de 2005 el Secretari General de l'ONU, Kofi Annan nomena Martti Ahtisaari, expresident de Finlàndia, per guiar un procés amb la finalitat de redactar l'estatut definitiu de Kosovo. Després de més d'un any d'intenses negociacions i converses entre les parts, el 26 de gener de 2007 el pla és presentat (després de la celebració d'eleccions legislatives a Sèrbia) i el març del mateix any és enviat al Consell de Seguretat. Cal dir que el pla és el resultat del fracàs de les converses entre les comunitats sèrbia i albanesa ja que per a aquestes era irrenunciable el fet de declarar o no la independència de Kosovo. Encara que el pla no contemplés explícitament la independència, sí estableix un grau molt alt d'autonomia per a Kosovo amb alguns atributs de sobirania. Alguns dels punts que conté són els següents:

- Desplegament indefinit de forces internacionals de l'OTAN per garantir la seguretat
- Constitució pròpia
- Tutela política de la UE a Kosovo a través d'un representant
- Capacitat de Kosovo per signar acords i ingressar en organismes internacionals
- Oficialitat dels idiomes serbocroat i albanès
- Creació de 7 municipis serbis amb ampla autonomia
- Protecció del llegat històric i cultural serbi
- Constitució d'un possible exèrcit en el futur

El pla va ser rebutjat per la part sèrbia perquè considerava que obria la porta a una independència total de Kosovo. El pla en si no diu explícitament que Kosovo serà independent, però en paraules de Condolezza Rice "permetrà que Kosovo sigui independent". A la llum dels esdeveniments és fàcil entendre què volien dir aquestes

paraules: no és que Kosovo actuaria com un estat independent, sinó que considerar el pla com a document de treball permetria que Kosovo declarés la independència *a fortiori*.

Els principals partits del parlament serbi, democràtic elegit, aproven una resolució en la que rebutgen el de l'ONU amb 225 vots en contra d'un total de 250. Concretament rebutgen aquells paràgrafs del pla en "els que es viola la sobirania i la integritat territorial de la República Sèrbia com a Estat internacional reconegut" (El País, 15.2.7). Cal dir que no es produeix cap modificació de l'última resolució de Nacions Unides en quant a l'estatus jurídic de Kosovo (la resolució 1244).

En aquestes dates Rússia va qualificar l'esborrany del pla com inacceptable i insisteix en que es continuï negociant entre Sèrbia i Kosovo, ja que el pla no és satisfactori per a Sèrbia. Rússia reitera que qualsevol solució al tema de Kosovo ha de ser acceptable per a Priština i per a Belgrad, ja que del contrari s'estaria violant la legalitat internacional. A més, adverteix que l'aplicació del pla crearia un precedent perillós per a la regió.

El pla és bloquejat per Rússia al Consell de Seguretat, aliada de Sèrbia, a causa de la negativa d'aquesta última, i recolzat per la resta de potències occidentals. El Consell finalment no emet cap resolució al respecte.

Finalment el Grup de Contacte decideix donar a les parts un termini extraordinari fins al 10 de desembre per arribar a un acord satisfactori. Les converses es produeixen sota un clima de que "tot està dit" i la sensació generalitzada a Kosovo i a Europa Occidental és que si no hi ha acord, la independència serà inevitable. Finalment, com era d'esperar, l'acord entre les parts no arriba i l'anomenada comunitat internacional sense Rússia decideix aplicar el Pla i a més, acceptar la independència unilateral de Kosovo.

És molt interessant examinar el pla, anomenat en realitat "Proposta integral d'Acord sobre l'estatut de Kosovo", així com l'informe del mateix Ahtisaari al Consell de Seguretat. Tots dos documents són enviats al Consell de Seguretat pel Secretari General, que els subscriu totalment. En el document del pla, de 64 pàgines, la paraula independència figura només en quatre ocasions, únicament referida al sistema judicial i mai a Kosovo com a entitat estatal. En canvi a l'informe de l'enviat especial, que ocupa només 9 pàgines, apareix explícitament la següent recomanació (en la versió en espanyol):

"El estatuto de Kosovo debe ser la independencia, supervisada por la comunidad internacional".

La lectura dels documents no dona lloc a ambigüitats. Mentre el primer aposta per una pràctica independència *de facto* però no *de iure* (encara que no ho digui explícitament), el

segon recomana i justifica en diverses ocasions la necessitat d'un Kosovo independent. Cal preguntar-se per l'origen d'aquesta discrepància. És que l'informe va ser redactat just abans de presentar el pla al Consell de Seguretat? Quines pressions va patir l'enviat de l'ONU per recomanar la independència tan explícitament? És que no coneixen Martti Ahtisaari i el Secretari General Ban Ki-moon la Carta de les Nacions Unides que prohibeix explícitament la violació de la integritat territorial d'un estat? És possible que es tingués la delicadesa de no incloure la paraula independència per mirar d'atreure Rússia perquè aprovés el pla, i una vegada ensenyades totes les cartes es va decidir apostar fermament per aquesta recomanació.

Seria interessant, finalment, discutir si l'aplicació estricta del pla en contra de l'acord de Sèrbia però sense reconèixer formalment la independència, violaria també la legalitat internacional.

És cert que l'autonomia proposada al pla per a la província conté alguns atributs de sobirania, però formalment continuaria sent una província sèrbia tutelada per la comunitat internacional. A judici nostre era aquesta la manera en què s'evitava una violació del dret internacional i a més, es respectava la imperiosa necessitat sèrbia de conservar el territori sagrat de Kosovo dins de Sèrbia. Ni un aspecte ni l'altre són menors. Si per una part, la independència de Kosovo recolzada per uns quants països poderosos representaria un precedent per a moltes altres de parts del món, tal i com s'està veient recentment al Caucas, per una altra, Sèrbia conservava –si bé només formalment- el territori on havia nascut la identitat sèrbia. Cal dir que per als pobles balcànics aquesta mena de qüestions són enormement importants, i especialment per al poble serbi, un poble passional víctima d'una concepció mitificadora de la seva pròpia història.

És interessant esmentar una vegada més com poc a poc durant tot l'any 2007, s'instal·la a l'opinió pública europea occidental la idea que si no s'arriba a un acord, la independència serà inevitable. A més, s'insisteix en que aquesta és precisament l'opció proposada pel pla Ahtisaari. Quan hom llegeix els mitjans de comunicació occidentals proclamant fets falsos com veraders, hom no sap si és que cap d'ells s'ha llegit el pla i es deixen simplement portar per les declaracions dels polítics de torn.

Una vegada extingit l'últim termini per negociar i assumit per l'opinió pública que l'única via possible era la independència, el desembre de 2007 la UE decideix unilateralment enviar una "missió estabilitzadora" a Kosovo anomenada EULEX amb la intenció d'agafar el relleu de la UNMIK i assumir l'administració de la província que declararia imminentment la seva independència. Al no ser possible que el Consell de Seguretat

aprovés una resolució a favor de la independència de Kosovo, el secretari de Nacions Unides va emetre un comunicat en el que “prenia nota” sobre la intenció de la UE “d’assumir un paper més actiu en l’administració de Kosovo”.

Finalment, tal i com temia la comunitat sèrbia, es va imposar no ja el Pla Ahtisaari, sinó la mateixa independència. Kosovo es declara independent el 17 de febrer de 2008 adoptant el nom de República de Kosovo. Els EUA i la majoria de països de la UE reconeixen la seva independència, però no així Sèrbia, Rússia o Espanya, si bé per raons diferents. Kosovo no forma part de cap organisme internacional. En total 46 països han reconegut la seva independència, 21 d’ells membres de la UE.

Després de la independència s’han produït algunes reaccions violentes de serbis de Bòsnia i Hercegovina, Kosovo o Sèrbia.

3 ELS PAPERS DEL TEATRE KOSOVAR

3.1 L'esperit de 1389

“- En què s'assemblen Sèrbia i Nokia?
- En que cada any treuen un model més petit.”

(Acudit serbi)

La majoria de monestirs de l'Església Ortodoxa Sèrbia es localitzen a Kosovo. Això explica la percepció que té el poble serbi de tota la regió de Kosovo-Metohija, nom administratiu de la província kosovar del sud de Sèrbia, com un territori sagrat. Segons la mitologia sèrbia, va ser aquí on es va forjar la nacionalitat sèrbia a l'època medieval. D'entre els esdeveniments crucials de la historiografia sèrbia destaca la batalla de Kosovo Polje, el 28 de juny de 1389, en la que el poble serbi comença a perdre el control de Kosovo contra les forces de l'Imperi Otomà. És curiós constatar, no obstant, com els pobles deformen al seu interès els fets històrics que van envoltar aquesta batalla. Lluitant del costat serbi hi havia albanesos, així com també hi havia serbis lluitant del costat otomà. Al cap i a la fi, potser no importen tant els fets històrics com el seu significat dins l'imaginari serbi.

Al monestir d'Studena, del s. XIV, es veu el rei Milutin envoltat d'un halo sagrat, i al de Gracanica un fresc de 1312 mostra la seva dona Simonida sent coronada per un àngel. Aquestes il·lustracions fan pensar en una monarquia sèrbia per dret diví. Però si els governants són sagrats, també ho és la lluita dels cristians ortodoxos en contra dels seus enemics terrenals, generalment representats pels musulmans, però també en ocasions per cristians catòlics. Els guerrers sagrats, també mostrats en els monestirs amb un halo de santedat, representen en la tradició bíblica les forces amb les que el Deu cristià s'enfrontarà a l'Anticrist en la batalla final.

El periodista Robert Kaplan escriu que el poble serbi es recolza en “dos pilars de foc que defineixen la seva actitud nacional i la seva difícil situació històrica”. El primer són els monestirs ortodoxos, “caixes de seguretat d'art i màgia”, i el segon, potser fins i tot més significatiu, és la batalla de Kosovo Polje. És el que Elias Canetti anomenava símbols de masses, unitats més grans en las que l'individu se sent integrat i dona sentit als seus actes i al sentiment nacional. Els acadèmics eslaus Dragnich i Todorovich ho han explicat ben clarament:

“el problema de Kosovo és complicat i complex per a la meitat de la població de Iugoslàvia, però per als serbis no ho és. Per a elles Kosovo és terra sagrada. És el bressol de la seva condició nacional, on ells eren virtualment els únics ocupants. Va ser el centre de l'imperi serbi de l'Edat Mitjana, en aquell temps l'imperi més fort dels Balcans, i és també el lloc on estan localitzats els principals monuments històrics i religiosos de Sèrbia”.

L'origen de la majoria demogràfica albanesa es troba, no obstant, en la contraofensiva otomana contra l'Imperi dels Habsburg, el 1690. Va ser aleshores quan es produeix el que els serbis anomenen la Gran Migració. La terra sagrada sèrbia va començar, doncs, a ser habitada cada vegada més per albanesos musulmans.

Durant l'època de l'autonomia kosovar, del 1974 al 1989, la minoria sèrbia va ser discriminada, fet documentat per diverses fonts estrangeres.

Aquests fets i mites explicarien en part, la reacció nacionalista de la comunitat sèrbia a partir sobre tot, del discurs d'Slobodan Milošević a Kosovo l'agost de 1987. L'esperit de 1389 interpretat en clau política, va portar a la repressió del moviment nacional albanès. Aquest esperit explica també les terribles paraules del General Mladić després del genocidi de Srebrenica: “això ha estat la venjança contra els turcs”.

Durant els fets de 1998 i 1999 les sèrbies es comporten de manera coherent amb la seva mitologia i història. Les provocacions de l'UÇK tenen un efecte immediat en la part sèrbia, el qual es aprofitat al seu torn pels albanokosovars com a denúncia en la seva estratègia per internacionalitzar el conflicte. Milošević no accepta les condicions imposades en Rambouillet perquè representen un *diktat* semblant a l'ultimàtum de les tropes austríaques que va ser rebutjat el 1914. “El poble serbi accepta morir per la pàtria menys desesperadament que els occidentals, impregnats d'un culte al jo que exalta la individualitat.” (Roberto Morozzo, 1997). “Es poden atribuir a Milošević –prosegueix Morozzo– les pitjors actituds morals i les més greus desviacions mentals i aïllar-ne l'origen de decisions polítiques boges, contràries al bé del poble serbi. Però no es pot creure que ignori alguns dels trets profunds d'aquest poble, utilitzats o desvetllats per ell mateix en moments anteriors de la seva paràbola política: la temeritat, l'orgull, l'agressiva ferotgia, el sentit messiànic, l'escassa consideració per les raons de l'altre, el perill d'arriscar l'existència col·lectiva i la instintiva disponibilitat a la rebel·lió contra adversaris més forts.”

Per una altra part, a partir de la caiguda de Milošević i durant la transició demogràfica sèrbia, el comportament del govern serbi ha estat pacífic i respectuós i s'ha anat apropant

als anomenats estàndards de les democràcies europees. Aquests esforços i progressos en matèria costums democràtics han estat menyspreats per la comunitat internacional respecte el tema de Kosovo. Actualment el poble serbi se sent víctima d'una espècie de conjura, ja que, amb raó, interpreta que la independència de Kosovo, sentida com un amputació, és una violació flagrant del dret internacional. Durant les converses sobre el futur de Kosovo totes les forces polítiques sèrbies havien arribat al consens d'atorgar a la província l'autonomia que fos necessària, però era inacceptable la independència exigida per la part kosovar. En una entrevista publicada en El País Djelic, candidat del Partit Democràtic deia el 21 de gener de 2007.

“Kosovo es objeto de un consenso nacional: todas las fuerzas políticas quieren que se le dé la mayor autonomía posible, pero siempre dentro de las fronteras de Serbia. Pero no hay que ver ningún rasgo de agresividad: no hay ningún riesgo de que Serbia sea una amenaza para nadie. Queremos pasar de la lógica balcánica de desunión a una lógica europea de unión.”

Dins d'aquesta lògica d'apropament a la Unió Europea, per les raons exposades la independència de Kosovo no és intercanviable pels avantatges dels acords d'associació amb que la UE pretén fer xantatge Sèrbia.

3.2 La marionetització albanokosovar

“La religió dels albanesos és l'albanisme”

(Vaso Pasha, poeta vuitcentista albanès)

L'etnografia kosovar, si bé va començar a desenvolupar-se molt més tard que la sèrbia, ha procurat defensar i produir els arguments necessaris per contrarestar l'etnografia del seu veí. És ben difícil contrastar amb fonts suficientment rigorosos els fets històrics que descriu cada una d'elles. Als Balcans els estudis etnogràfics són poc més que propaganda. El que sí és cert és que la pertinença a cadascun dels dos pobles està molt més present en la vida pública que altres llocs d'Europa.

Encara que el poble albanès sigui l'últim en reivindicar un estat, no implica en absolut un nacionalisme feble. Tradicionalment per a les albaneses i de manera semblant al poble gallec, la nació (entesa com a mite, comunitat de llengua, costums socials, estructura social particular) és fonamental, però no l'estat, que és una entitat prescindible. Aquesta concepció, no obstant, ha anat canviant i madurant al llarg del s. XX, especialment en la

comunitat albanesa de Kosovo, fins al punt de convertir la qüestió de la independència en el tema fonamental de la seva lluita.

A Kosovo no hi ha albaneses ortodoxes, mentre que a Albània representen un 20 % de la població. Aquest fet s'explica per la necessitat de diferenciació amb l'enemic serbi. A l'Europa eslava i balcànica religió és nació, la qual cosa explica que un albanokosovar que es converteixi en cristià ortodox representa un acte de traïció. Però la religió a Kosovo s'entén com un element de cohesió, una característica cultural, i no com una pràctica explícita. La religió serveix, per tant, al igual que a Sèrbia, per marcar les diferències amb l'enemic i reafirmar-se en una certa identitat ètnica. Es tracta del que Marek Waldenberg anomenava "etnització de les religions als Balcans".

El comportament de la comunitat albanokosovar és coherent amb el seu enfrontament històric amb la comunitat sèrbia. La violència, mitificada a través d'un nacionalisme de transmissió oral i familiar, és una característica històrica de les relacions entre els dos pobles des de fa segles. El sorprenent és la saviesa d'Ibrahim Rugova per intentar superar els cicles de violència continuada.

A partir de la segona meitat de l'any 1998, quan es produeixen els primers apropaments entre els EUA i albanesos, aquesta comunitat ha seguit cada vegada més el guió marcat pels primers. Des d'aquest punt de vista no sorprèn, per tant, que exlíders guerrillers lligats en el passat recent amb episodis de violència extrema, siguin capaços de mantenir la paciència i esperar per declarar la independència la celebració de les eleccions a Sèrbia i el moment més oportú considerat per la "comunitat internacional".

Amb la independència de Kosovo el teatre de marionetes s'ha dividit en dos escenaris. Un totalment occidentalitzat i l'altre, el serbi, cada vegada més.

3.3 La capsa de Pandora

"Reconèixer Kosovo serà obrir la capsa de Pandora"

(Serguei Ivanov, Viceprimer ministre rus, 10.2.8)

Davant de la declaració d'independència de Kosovo, Rússia, a part de no reconèixer aquesta independència, acusa Europa de doble rasadora i compara el cas kosovar amb el de la comunitat sèrbia de Bòsnia i Hercegovina (Srpska). Rússia diu que el reconeixement de l'autodeterminació basada en motius ètnics suposa un precedent per molts altres casos al

món, com Transnístria, Abkhàzia, Ossètia del Sud, Alto Karabaj o la República Srpska. En paraules del ministre rus Serguei Lavrov "atorgar la independència a Kosovo comportarà les conseqüències més negatives per a la regió i per a tota Europa en el seu conjunt (16.2.7).

Vladimir Putin, aleshores president de Rússia es va expressar d'una manera similar: "si en Kosovo resolvemos el problema de una manera determinada, naturalmente ese enfoque, esa solución debe ser universal para poder ser aplicada a los otros casos análogos" (El País, 22.1.7).

Es poden fer tres consideracions: la primera és que Rússia té raó acusant Occident de trencar la legalitat internacional. Tot i que les grans potències han fet i desfet guerres i sempre que han volgut i d'esquenes a les Nacions Unides, també és cert que el trencament del principi d'integritat territorial d'un país no té precedents des de la fundació de l'organització.

La segona és la insistència en trobar una solució consensuada entre totes les parts. Aquest fet pot veure's com positiu, però no està realment tan relacionat amb el respecte per la legalitat internacional com amb el retorn de la veu de Rússia en el marc de la política internacional.

Per últim, la solidaritat eslava entre serbis i russos és més circumstancial que real. Rússia està cada vegada més interessada en parar l'expansió de l'OTAN per l'orient europeu. El cas de Kosovo li permet alçar la veu i mostrar que no està disposada a acceptar qualsevol argument provinent dels països occidentals. A més, la seva actitud li permet tenir Sèrbia com aliat.

Quan Rússia fa les advertències abans reproduïdes, no cal ser molt sagaç per concloure que en realitat està pensant en altres territoris independentistes de l'espai postsoviètic que podria recolzar, com ara Abkhàzia o Ossètia del Sud, com últimament s'està veient.

El Caucas és la porta al gas i petroli d'Àsia central, i una plataforma estratègica cap a Iran i Orient pròxim. Però a més a més, al Caucas conviuen més de 40 ètnies (la russa inclosa) que parlen més de 100 llengües diferents, de religió cristiana o musulmana. Perduts els Balcans (de fet mai no van estar veritablement en l'òrbita russa), Rússia necessitava feia anys marcar una línia vermella en el mapa europeu. Una cosa és la mal anomenada independència de Kosovo i una altre de ben diferent és l'entrada a l'OTAN d'antics territoris soviètics com Ucraïna o Geòrgia. Sèrbia és la coartada russa per trencar l'ordre establert pel dret internacional en el cas d'Ossètia del Sud i d'Abkhàzia, de la mateixa forma que Occident ho ha fet amb Kosovo. La diferència és de matisos, però no de

principis. Els matisos fan referència al procés, molt més llarg en el temps i aparentment més respectuós amb les parts, al multilateralisme, si és que es pot anomenar tal la connivència de països occidentals poderosos per recolzar la independència kosovar, o al llenguatge utilitzat, Rússia almenys no intenta dissimular.

Per Sèrbia es poden vetar resolucions al Consell de Seguretat, al cap i a la fi el poble serbi és un poble eslav. A més, sempre surt a compte que el grup Gazprom compri la part majoritària de la companyia petrolera estatal sèrbia NIS a canvi del recolzament polític. Però per Ossètia del Sud i Abkhàzia calia una acció més contundent: hi ha uns quants russos en aquests territoris.

3.4 La UE sense exèrcit ni gas

“Europa ha nascut a Kosovo, la dels drets humans i la fraternitat. La que estimem”

(Bernard Kouchner, *Le Monde*, 7 d'agost de 1999, aleshores representant de l'ONU a Kosovo)

Si alguna cosa sorprèn de la decadent Unió Europea és la seva capacitat de trobar sempre paraules adequades per defensar el seu hipòcrita paper en les relacions internacionals, desenvolupar un discurs pianista autoexculpatori i arrossegar al darrera la pràctica totalitat de l'opinió pública europea occidental. La invenció d'un marc conceptual apropiat (en sentit lakoffià) i la reiteració de la idea que només la Unió Europea pot resoldre els problemes del món amb la seva sensibilitat i el seu *savoir faire* desenvolupat durant segles, aconsegueix ocultar massa vegades els mesquins interessos de la majoria dels seus membres, la impotència política de no poder decidir pràcticament res davant de gegants geoestratègics com Rússia o els EUA, i l'individualisme egoista dels estats que la integren. Des dels EUA a voltes es retrata la Unió Europea com a feble i ingrata, sempre necessitada dels socors dels EUA, marginada de la història per la seva covardia, lleugerament democràtica, governada per sòrdides burocràcies i aristocràtiques elits, i immersa en una irrefrenable decadència ¹. Difícilment es pot superar la precisió i exactitud d'aquest dard

¹ M. Wieviorka, “La deriva de los continentes”, a *Vanguardia dossier* (nº 7, juliol/setembre de 2003), pàg. 98; C. Prestowitz, *Rogue Nation, American unilateralism and the failure of good intentions* (Basic, Nova Iorque, 2003), pàg. 237.

clavat en el cor del discurs buenista i autocomplaent europeu occidental. Robert Kaplan, pensador neoconservador estatunidenc la presenta com imbuïda de la superstició de que pot resoldre tots els reptes amb un somriure.

El que atreu d'aquesta visió condescendent, no exempta del tot de raó, és la claredat dels punts de vista nord-americans i la comprensió del tracte que els EUA dispensen a la UE en les relacions internacionals. Tracte que no s'allunya gaire del menyspreu proclamat per Putin cap a la UE. El que sí es pot dir és que almenys les visions d'uns i d'altre no estan contaminades pel llenguatge hipòcrita utilitzat per moltes diplomàcies europees per justificar equilibris impossibles.

Si se suma la despesa militar dels seus membres la de la UE es pot considerar com la segona potència del món, darrere dels EUA i molt per davant de Xina, que és la tercera. Si a això agreguem el control polític i comercial de les seves excolònies (la majoria d'estats del món, per altra banda) així com el vigor dels seus interessos econòmics, es pot començar a entreveure que darrera de la crosta retòrica buenista hi ha mesquins interessos ben específics.

Dos dels tentacles ben definits del seu expansionisme són el desenvolupament i la cooperació internacional, i les perspectives d'integració de nous estats a la pròpia UE. El discurs desenvolupista ha contribuït no només a controlar moltes de les excolònies, sinó també a fer-ho sense cap mena d'oposició social, fet que s'explica perquè la societat civil s'ha cregut el discurs dels seus dirigents.

La integració de nous estats a la UE, a priori una bona notícia que és de preveure millorarà la qualitat de vida de milions de persones, s'ha d'encabir dins de la necessitat d'ampliar els mercats europeus, és a dir, dins de l'estratègia expansionista d'empreses europees, especialment de països com Alemanya.

Respecte a Kosovo pràcticament totes les iniciatives diplomàtiques de la UE per aturar els episodis de neteja ètnica van fracassar. No és d'estranyar, doncs en el cas de Bòsnia i Hercegovina la UE tampoc va poder fer res. La seva feblesa geoestratègica dins del propi territori europeu explica les actituds proestatunidenques de molts països d'Europa central i oriental, ja que consideren aquesta potència com l'única que pot defensar-los seriosament.

Durant tot l'any la UE 2007 va estar jugant un doble paper. Mentre per un costat s'allargaven les interminables negociacions entre les parts per arribar a un acord abans del 10 de desembre, per un altra es deia en públic que s'aplicaria el pla Ahtisaari si no s'arribava a aquest acord, pla que havia estat rebutjat per la part sèrbia. Resulta una mica cínic haver decidit prèviament l'aplicació del pla i el recolzament implícit de la

independència si no s'arribava a un acord. Quin al·licient pot tenir la part albanesa per negociar si sap que si no arriba a un acord, s'aplicarà un pla avantatjós per a ella?

Sota aquest punt de vista, les converses en el si del Consell de Seguretat i també entre les parts anaven clarament de dret al fracàs. Es tractava, per tant, de maniobres de distracció que l'únic que pretenien era guanyar temps i justificar l'aplicació del Pla Ahtisaari (no aprovat per les parts ni pel Consell de Seguretat) i la independència davant l'opinió pública europea i nord-americana com a "única solució possible".

És pot preguntar també pels interessos que pot tenir la UE en el tema de Kosovo. En primer lloc la Unió era la primera interessada en que no es repetissin els fets de Bòsnia i Hercegovina en els que, mentre se celebraven els fasts del cinquantenari de l'acabament de la Segona Guerra Mundial als carrers de París, la mateixa Europa que s'omplia la boca amb paraules de pau i fraternitat permetia en territori europeu l'existència de camps de concentració semblants als de l'Alemanya Nazi, per no parlar del brutal assetjament de la ciutat intercultural de Sarajevo o del genocidi de Srebrenica. Estava clar, doncs, que l'opinió europea, tot i la seva docilitat, no suportaria un cas semblant a Kosovo.

Amb tot, el paper de la UE es va assemblar més a un convidat de pedra que a un actor principal. Estava clar que qui movia els fils de les marionetes albanokosovars i sèrbies eren els EUA i Rússia respectivament, mentre que la UE es dedicava a guanyar temps sense que es notés que en el fons era la posició dels EUA la que més s'apropava als seus interessos geoestratègics. Està clar que la presència de la UE als Balcans va en augment, no només a causa de la missió civil EULEX, sinó també per l'expansionisme balcànic de la pròpia unió. Expansionisme presentat com a futur esperançador per a Sèrbia, però que en realitat pren la forma d'un xantatge: es procurarà tenir un tracte el més favorable possible amb aquest país en els acords d'associació amb la UE, a canvi que renunciï a la violència per defensar la seva sobirania i vagi abandonant poc a poc les seves possibles desviacions russòfiles.

Va ser durant els anys 2006 i 2007 quan els experts en comunicació dels governs europeus occidentals es van dedicar a ordir un discurs que ressaltava la inevitabilitat de la independència de Kosovo davant les seves opinions públiques. Lluny de ser un triomf dels ideals de la revolució francesa tal com proclamava Bernard Kouchner, Europa va morir a Kosovo, la dels nobles ideals i del dret internacional que diu defensar, la que busca incansable solucions imaginatives per a la resolució de conflictes dins del marc de la pau i el consens entre les parts.

3.5 La pax otania ¹

“Europa, en lloc de convertir-se en un soci dels EUA s’ha convertit en un protectorat estatunidenc”

(Zbigniew Brzezinski)

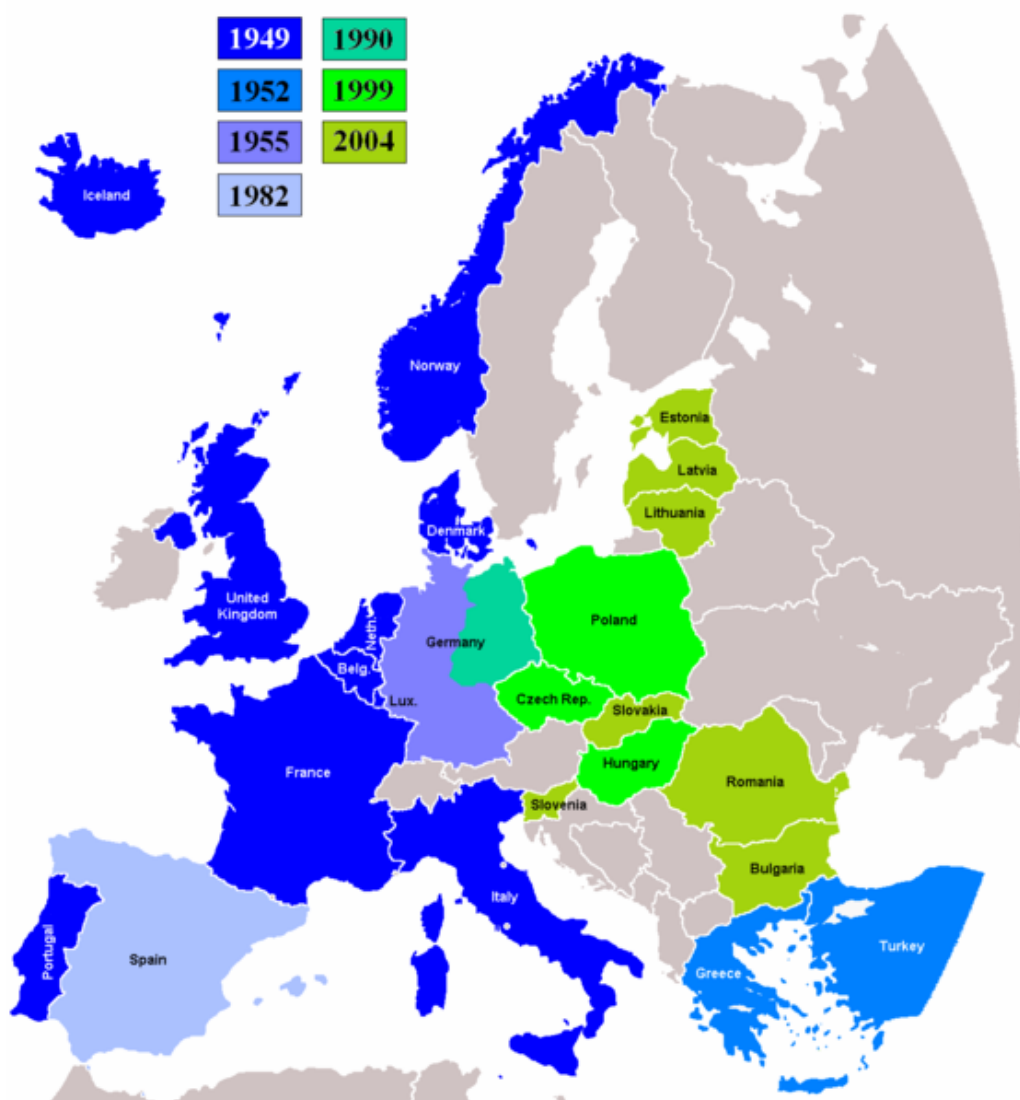
Igual que en el cas de Bòsnia i Hercegovina, davant la inoperància de la UE els EUA van apostar per una “solució” al cas de Kosovo. Des de 1997 aquest és l’únic país que té una oficina diplomàtica a Priština. L’any 1998 es produeix el fracàs de múltiples iniciatives diplomàtiques els termes reals de les quals no són fàcils de conèixer. Durant l’any la intervenció armada de l’OTAN com a “única resposta possible per aturar el conflicte” va prenent cos enmig d’un viu debat sobre la legitimitat de l’organització per intervenir en un territori situat fora de la seva zona d’actuació. Està clar que els plans militars de l’OTAN, que de fet ja estaven enllestits a mitjans de l’any, només es posen en marxa en el moment que els EUA decideixen intervenir en el conflicte. L’OTAN funciona com a braç armat de la “diplomàcia estatunidenca”, així com l’OSCE funciona com un dels seus braços polítics. Sota comandament militar i polític dels EUA l’OTAN bombardeja Sèrbia durant els primers mesos de 1999. Posteriorment s’estableix en territori kosovar, fet legitimitat per la resolució 1244 del Consell de Seguretat de Nacions Unides. És curiós observar com aleshores la intervenció de l’OTAN i el seu desplegament es veia com necessari i inevitable, però amb la perspectiva temporal aquests fets corresponen coherentment amb la estratègia expansionista europea de l’OTAN i amb els interessos geoestratègics dels EUA a la regió.

La intervenció és no només coherent, sinó conseqüència directa de la geopolítica dissenyada durant la dècada dels 90 per institucions, fundacions i fàbriques d’idees estatunidenques (*think tanks*) com la Fundació *Carnegie*, l’*International Crisis Group* o el *Balkan Action Council*, i per teòrics estratègics com Zbigniew Brzezinski en la seva obra *El Gran tablero mundial: la supremacía estadounidense y sus imperativos geoestratégicos*. Segons Brzezinski l’Exiugoslàvia és una metàfora de la Unió Soviètica i un simple assaig del que s’esdevindrà en les repúbliques exsoviètiques que ell anomena “els Balcans euroasiàtics”. Aquest nou esquema d’intervencionisme es justifica en que el principi de no

¹ Expressió del General belga Briquemont

ingerència està sotmès pel principi de la intervenció humanitària quan es produeixen desplaçaments de població dins d'un país. En el rerefons d'aquesta doctrina promocionada per l'administració Clinton subjauen dos factors. El primer és la necessitat de l'OTAN d'expandir el seu radi d'acció després d'acabada la Guerra Freda. El segon és l'habitual tendència imperialista a jutjar com "dolents" certs comportaments i castigar-los amb la força, amb independència de la trobada d'un consens internacional en el si d'institucions com les Nacions Unides. Aquesta moralitat ha estat amplament desenvolupada durant l'era Bush ajudant-se de la definició de l'Eix del Mal. Evidentment, tot això està molt més relacionat amb els guanys econòmics de poderosos grups industrial-militars del Pentàgon i amb la política geoestratègica, que amb les veritables necessitats humanitàries de poblacions víctimes de violacions dels Drets Humans.

El mapa adjunt il·lustra com l'OTAN s'ha anat expandint per Europa al llarg dels anys.

Font: wikipedia.org

Crida l'atenció especialment la incorporació progressiva dels països que antigament integraven el Pacte de Varsòvia

A la llum dels esdeveniments de 2008 sobre Kosovo, Abkhàzia i Ossètia del Sud, és fàcil veure que el proper teatre d'operacions en la geoestratègia de blocs serà el Caucas i els països-frontera com Ucraïna o Geòrgia. Els moviments i declaracions dels EUA i l'OTAN, així com de Rússia, s'han d'interpretar dins de l'estratègia expansionista de l'OTAN, de l'intent de control de Rússia de la seva antiga zona d'influència, i del control de les rutes petrolieres i gasístiques cap a Occident.

Al llarg dels darrers anys i des de que l'OTAN es va establir indefinidament a Kosovo, s'ha notat una connivència creixent entre aquesta organització i el partit polític nascut de l'UÇK. Aquest amiguisme ja va començar durant l'any 1998, abans dels atacs de l'OTAN a Sèrbia, en un moment en que comencen a aparèixer exdiplomàtics estatunidencs com assessors de l'UÇK. S'observa, a més a més, un canvi radical en el material, tècniques de combat i comportament polític de l'UÇK a partir d'aquest moment.

No cal ser molt intel·ligent per deduir que l'estratègia dels EUA va ser definida aleshores i consistia en aprofitar el conflicte ètnic per establir bases permanents de l'OTAN a Kosovo.

Durant els darrers anys s'ha vist com poc a poc l'UÇK s'anava reconvertint en un partit amb aparença democràtica (Partit Democràtic de Kosovo) que feia les declaracions i els moviments polítics precisos per seguir el guió marcat des d'Occident.

Un efecte col·lateral de l'estratègia dels EUA a Kosovo ha estat una vegada més la constatació de la divisió dels països de la UE. També això beneficia els EUA, ja que una UE forta i unida es podria convertir en un adversari polític en l'escenari mundial.

Per últim cal destacar un fet relativament poc conegut, però de gran importància geoestratègica: l'existència de la base militar Camp Bondsteel, que està dins del territori kosovar i és el centre d'una extensa xarxa de bases militars situades a Kosovo i Macedònia.

Aquesta base, comparable amb una petita ciutat, té tot el necessari d'una infraestructura urbana moderna. Es podria dir que en relació amb la resta de Kosovo és el lloc amb un qualitat de vida més alta. El millor hospital de Kosovo es troba en aquesta base. Es tracta de la base militar de l'OTAN més gran d'Europa i alberga 7000 militars. Se sospita que ha estat utilitzada com a centre de detenció il·legal de l'exèrcit nord-americà i que ha albergat detinguts d'Iraq i Afganistan. Álvaro Gil Robles, comissionat de Drets Humans del Consell d'Europa la va descriure com una versió petita de Guantánamo (Le Monde, 26-27 de novembre de 2005). Tot i les converses amb la KFOR no s'ha permès fins ara que el centre sigui controlat pel Comitè contra la Tortura del Consell d'Europa, comitè que té el dret

d'inspeccionar tots els llocs de detenció dels països membres, entre ells Sèrbia. És trist constatar que a partir de la independència de Kosovo, el centre restarà fora de jurisdicció, doncs aquest país no ha estat reconegut pel propi Consell.

Tal com escriu Maria Djurdjevich la base està relacionada amb la “creació de zones grises per al comerç criminal (Kosovo, Iraq, Afganistan): bases militars, tràfic d'armes i de droga, prostitució i petroli, un quadre sempre acompanyat de guerres interètniques.” (Butlletí Informatiu de la Fundació Món-3, núm. 114, febrer de 2008). Sembla, doncs, que els veritables objectius de les tropes de l'OTAN no són la resolució de conflictes o la reconstrucció de la convivència interètnica (que no ha avançat gens els darrers vuit anys), sinó proporcionar recolzament als plans dels EUA.

Ampliació de l'OTAN, bases militars, oleoductes, zones d'influència. Aquestes semblen les veritables raons d'un conflicte mentre els prohoms europeus s'entretenen en debat sobre principis jurídics, drets humans o minories ètniques. Inquieta assabentar-se que la història dels conflictes europeus de principis del s. XXI ja estava escrita en un article del Washington Post el 28 de febrer de 1999:

“Amb un Pròxim Orient cada vegada més fràgil, necessitarem bases i dret a l'espai aeri dels Balcans per protegir el petroli del Mar Caspi. Però no tindrem aquestes bases si els russos, per mitjà d'estratagemes criminals, aconseguixen reconquerir el sud-est europeu. I si decidim que els nostres aliats europeus s'encarreguin de Kosovo, adéu a l'aliança occidental!”.

3.6 *Pacta sunt servanda*

Després dels bombardejos i de la retirada sèrbia, el Consell de Seguretat adopta la resolució 1244, la qual legitima la presència de l'OTAN a Kosovo i reafirma el respecte de tots els estats membres als principis de sobirania i integritat territorial de la República Federal de Iugoslàvia. El no respecte d'aquest principi és, per tant, una clara violació del dret internacional i de la Carta de l'ONU, que es basa precisament en els mateixos principis de sobirania dels estats i de la seva integritat territorial.

Vuit anys després de la intervenció, davant de la decisió de la UE d'assumir l'administració de Kosovo quan ja era imminent la seva independència, el Secretari General de l'ONU va emetre un comunicat en el que “prenia nota” d'aquesta circumstància. Cal recordar, no obstant, que el Secretari General no té competència per substituir el Consell de Seguretat i que segons l'Assessoria Legal de la pròpia ONU, “prendre nota” vol dir exclusivament donar-se per assabentat, i per tant no té cap implicació en la modificació de l'estatus jurídic

de Kosovo. La resolució 1244 continua sent, doncs, l'única resolució jurídica aplicable a aquest cas.

Per altra banda, davant de la declaració d'independència, el Consell de la Unió Europea declara que també "pren nota" d'aquesta declaració (sembla que l'aplicació de la llei internacional es redueix actualment a "prendre nota"...o potser a "prendre el pèl"?), es mostra disposat a organitzar la missió d'EULEX i...contradictòriament declara també la seva adhesió als principis de la Carta de l'ONU sobre la integritat territorial dels estats, tal com diu el seu comunicat:

"The Council reiterates the EU's adherence to the principles of the UN Charter and the Helsinki Final Act, inter alia the principles of sovereignty and territorial integrity and all UN Security Council resolutions. It underlines its conviction that in view of the conflict of the 1990s and the extended period of international administration under SCR 1244, Kosovo constitutes a sui generis case which does not call into question these principles and resolutions."

(Comunicat del Consell de la UE del 18 de febrer de 2008)

En aquest comunicat es justifica que Kosovo és una excepció per a la UE degut als fets dramàtics de la dècada dels 90, i que no ha de significar un precedent per altres territoris secessionistes. Però declarar unilateralment que aquesta excepció no contradiu el dret internacional resulta excessiu i il·legítim. Ningú no ha explicat fins el moment com després d'una transició democràtica exemplar els fonaments democràtics del sistema polític serbi actual no poden governar també democràticament les minories en el territori estatal.

Si realment el dret internacional ha d'encabir condicions d'excepció, el món s'ha de dotar també necessàriament d'un sistema de govern global amb legitimitat suficient per interpretar la norma i per aplicar sancions.

L'únic organisme mundial amb prestigi jurídic suficient per interpretar l'excepcionalitat del cas de Kosovo seria en aquests moments el Consell de Seguretat, i tal com ja s'ha dit, la seva resolució referent al cas sanciona la integritat territorial sèrbia.

Deixar en mans d'organitzacions militars privades que defensen els interessos d'algunes potències riques com l'OTAN la interpretació de qüestions polítiques que afecten a temes tant importants com els drets humans o el territori governat per aquests ens antiquats anomenats estats, és promocionar l'autoritat de les armes, però no les armes de l'autoritat.

Sense el dret, l'ordre internacional es redueix a la llei de la selva.

Per una altra banda, l'actuació a Kosovo resulta, com a mínim, parcial. Intervenir bombardejant Sèrbia amb l'excusa de la defensa dels drets dels albanokosovars ens obliga a preguntar-nos per què no es va intervenir en casos semblants com el Sàhara Occidental, Ruanda, Palestina o el Kurdistan turc.

Amb el dret ja no hi ha llei de la selva, però la seva aplicació no sistemàtica condueix igualment a la injustícia.

Intervenir per qüestions morals en un país tira per terra l'ordre internacional construït des de la Segona Guerra Mundial i articulat en la Carta de les NU. Ni tan sols el Consell de Seguretat pot aprovar tal intervenció, ja que aquesta resolució seria nul·la de ple dret en tant que contradiu el principi de la Carta. Tal com recorda l'article 24 de la Carta, entrar en contradicció amb aquests principis desautoritza les decisions del mateix Consell. Es pot pensar que hi ha principis més importants que la integritat territorial, però la llei obliga tots i, tal com diu Robert Skidelsky; “les NNUU van ser fundades sobre els principis de la prudència, no sobre l'ètica, i va ser un gran avenç que els estats acceptessin aquests principis”.

Dit això, queda clar que les decisions preses per un conjunt de països respecte a la ingerència humanitària o en aplicació del Pla Ahtisaari no tenen cap mena de base legal i així haurien de ser denunciades per la mateixa ONU. No fer-ho desacredita l'organització i la sumeix en una espiral de contradiccions i de desprestigi.

Moltes intervencions militars van precedides de l'adjectiu humanitari. La invasió de Manxúria per Japó, la de Txecoslovàquia per Alemanya, o la de Xipre per Turquia. Poc a poc es va instal·lant la idea de les guerres justes, democràtiques i humanitàries. Però el resultat és que després de les operacions militars, les organitzacions governamentals o no dels països atacants són les que monopolitzen els camps de refugiats i “l'ajuda logística per reconstruir el país”. Quan el vocabulari humanitari ha envaït les declaracions dels portaveus militars, polítics o socials –aquells que tenen dret a parlar amb propietat del conflicte–, s'instal·la el llenguatge de l'eufemisme i aclareix el camí de la hipocresia.

3.7 Principis en conflicte

Els principis de sobirania territorial i de no ingerència són conseqüència dels acords de la Pau de Westfàlia, de 1648, a partir de la qual s'imposa la concepció moderna dels estats sobirans en les relacions internacionals. El principi d'integritat territorial recollit a la carta de les Nacions Unides així com a l'Acta final de Helsinki (1975), no obstant, no ho és tot. Quan aquest principi entra en contradicció amb d'altres principis i disposicions recollides

en tractats internacionals, apareixen les discrepàncies sobre què norma aplicar. Ens referim fonamentalment al dret d'autodeterminació i a la ingerència humanitària.

El primer d'aquests dos va ser recollit també a la Carta de les Nacions Unides així com en alguns tractats internacionals, com el Pacte Internacional de Drets Civils i Polítics (1966), aprovat per l'ONU. El Comitè de Drets Humans (òrgan que vigila el compliment del pacte) ha posat de manifest la seva natura fonamental dient que és requisit necessari per a la plena efectivitat del drets humans individuals.

L'article 1 de la Carta de les Nacions Unides reconeix la lliure determinació dels pobles, factor que va ser determinant en el procés de descolonització que aviat començaria. No obstant, l'aplicació d'aquest principi ha estat font de controvèrsia contínua. Si bé es pot afirmar que la seva inclusió a la Carta va ser pensat i dissenyat específicament per animar els pobles colonitzats a exercir aquest dret, el 1962 l'Assemblea va acceptar estudiar quins eren els límits del mateix. El procés va desembocar en la resolució consensuada 2625 (XXV) de 1970, que conté la *Declaració sobre els principis de Dret Internacional referent a les relacions d'amistat i a la cooperació entre els Estats de conformitat amb la Carta de les Nacions Unides*. Aquesta resolució declara que l'autodeterminació és un dret de tots els pobles (no només de les colònies) i que comporta obligacions per als estats.

L'exercici d'aquest dret, no obstant, obliga a definir prèviament els límits del significat de la paraula "poble". De nou ensopeguem amb el significat de les paraules. Els debats des d'aleshores sobre què és un poble, grup ètnic o minoria i quines han de ser les condicions per exercir l'autodeterminació no s'ha aturat.

El subjecte capacitat per exercir el dret d'autodeterminació està determinat per les fronteres preexistents segons el principi *uti possidetis iure*. És decebedor constatar que l'aplicació d'aquest principi durant la descolonització va conservar exactament les fronteres dibuixades sovint artificialment pels països colonitzadors. Moltes d'aquestes fronteres van dividir territoris habitats per la mateixa ètnia o cultura, obeint més aviat criteris polítics lligats als interessos de la metròpoli.

Donat per acabat el procés de descolonització, en la majoria de casos referents a l'autodeterminació, igual que en el cas de Kosovo, les resolucions han estat bloquejades per part d'alguna potència amb dret a vet en el Consell de Seguretat.

Per altra banda, el principi d'autodeterminació dels pobles entra sovint en contradicció amb el principi d'integritat territorial, que tracta del dret de qualsevol estat de preservar les seves fronteres. La integritat territorial dels estats ha estat recollida en diversos tractats internacionals, com per exemple l'Acta final de Helsinki on es parla explícitament de la

inviolabilitat de les fronteres. La signatura de l'Acta va significar la constitució de l'Organització per a la Seguretat i la Cooperació a Europa, representant un gran pas endavant en la relaxació de les tensions produïdes per la Guerra Freda.

Des del punt de vista jurídic, el reconeixement de la independència unilateral de Kosovo suposa un exercici d'autodeterminació, però viola la citada Acta, signada per la pràctica totalitat de països europeus, els EUA i Canadà.

Per altra banda, no ha hagut cap referèndum d'independència a Kosovo reconegut internacionalment, com el que va ser monitorat per l'OSCE el 2006 a Montenegro, p. ex. Una vegada més, s'apliquen diferents solucions a problemes similars.

A més, el resultat és una mica paradoxal: es permet la independència de Sèrbia de la comunitat albanokosovar, però no es permet la seva unió jurídica amb Albània ni tampoc l'autodeterminació de la comunitat serbokosovar. És fàcil sospitar, doncs, que la intervenció de l'OTAN i la posterior independència poc a res tenien a veure amb el respecte a l'autodeterminació del poble kosovar.

Per últim també es pot considerar el dret a la ingerència humanitària, en aplicació de les normes del Dret Internacional Humanitari, del qual és un ferm defensor Bernard Kouchner (representant del Secretari General de l'ONU a Kosovo entre els anys 1999 i 2001, i actual Ministre de Relacions Exteriors i Europees del Govern Francès). L'aplicació de la ingerència humanitària al cas de Kosovo va plantejar alguns problemes no resolts. En primer lloc és criticable que s'utilitzi la força armada precisament per protegir una comunitat privada dels drets humans més bàsics. En segon lloc aquest principi xoca de nou frontalment amb el respecte a la sobirania de l'estat iugoslau. A més, la intervenció humanitària, en pretendre protegir una població, no hauria de tenir res a veure amb la modificació de les fronteres d'un país sobirà. Amb la perspectiva del temps queda clar que la intervenció armada a Kosovo era el preludi de la independència unilateral d'un territori.

De tot l'exposat més amunt es poden extreure algunes conclusions. Primerament, no es poden no aplicar les lleis internacionals. Violar aquestes implica un retrocés brutal en les relacions internacionals. Les lleis internacionals ha de tenir, per tant, efectes *erga omnes* (d'aplicació per a tothom) i han de ser de *ius cogens* (imperatives per als estats).

Per altra banda, és necessari avançar en l'aplicació del dret d'autodeterminació dels pobles, així com en unes lleis d'aplicació universal que impliquin el respecte en qualsevol lloc de principis suficientment consensuats com el drets humans, etc. L'únic camí possible per harmonitzar les diferents concepcions és la constitució d'organismes supranacionals dedicats a interpretar i a aplicar les diferents normes del dret internacional.

4 PRESENT I FUTUR DE KOSOVO

4.1 Administració, recursos i situació geoestratègica

Kosovo és un dels territoris més pobres d'Europa amb uns ingressos per càpita estimats de 1500 euros l'any. Desgraciadament no es disposen de dades sobre l'IDH. Les remeses dels emigrants i l'ajuda internacional representen una part important de la seva economia. La indústria és molt feble i el subministrament elèctric poc fiable. L'atur arriba al 50 % aproximadament. L'economia submergida té una gran importància, així com la corrupció i les bandes organitzades.

La democràcia desenvolupada en Kosovo des de que va començar la missió de les Nacions Unides està molt lluny dels estàndard europeus. Desaparegut Rugova i desplaçats els membres del seu partit, la Lliga Democràtica de Kosovo, els antics "terroristes" de l'UÇK, reconvertits per conveniència geoestratègica en "guerrillers" i posteriorment en "polítics", són precisament qui engrosseix la classe política kosovar. Amb els sinistres aspectes sobre el mode d'actuació de l'UÇK ja tractats amb anterioritat en el present treball, hom es pregunta com el govern kosovar podrà aplicar les garanties formulades en el pla Ahtisaari respecte la minoria sèrbia i la protecció dels llocs de culte ortodoxos, o com es farà possible la convivència entre les comunitats albanesa i sèrbia.

Des del punt de vista dels drets humans la dependència gairebé total de Kosovo de la comunitat internacional, és a dir, de la missió civil de la UE i la militar de l'OTAN, pot tenir una lectura positiva. En la mesura en que la Unió sigui responsable del que s'esdevingui a Kosovo i en que aquest país estigui present en els mitjans de comunicació occidentals, la missió es veurà obligada a aplicar les garanties democràtiques formulades al pla Ahtisaari. Caldrà, no obstant, fer un seguiment acurat d'aquest tema durant els propers anys.

Per una altra banda ens podem preguntar quina importància geoestratègica pot tenir Kosovo. A part de l'ampliació d'organitzacions militars com l'OTAN cap a l'orient europeu o d'organitzacions político-econòmiques com la UE, és fàcil adonar-se que els Balcans se situen enmig de les rutes dels oleoductes provinents de l'Europa Oriental i del Mar Caspi, una zona amb importants reserves petrolieres. Les rutes alternatives per portar petroli cap a Occident passen bé per Rússia, bé per Iran, ambdós estats clarament contraris a la política expansionista dels EUA. Aquests fets donen compte dels moviments de la geopolítica mundial actual. És de preveure, per tant, un increment de les tensions a països

com Ucraïna, Geòrgia, Iran, Azerbaidjan i Armènia. De nou es parlarà de tensions ètniques, de principis jurídics i de vaguetats simplistes com grups proeuropeus o prorussos, en lloc d'expansió de l'OTAN o control de rutes petrolieres.

Un d'aquests oleoductes, ja construït i conegut per les sigles BTC, comença a Baku, capital d'Azerbaidjan, passa per Tbilisi, capital de Geòrgia, i arriba a Ceyhan, Turquia. Es calcula que podrà transportar un milió de barrils diaris. Però un dels oleoductes que afecta els Balcans està encara per construir. És conegut amb el nom d'AMBO (per les sigles d'*Albanian Macedonian Bulgarian Oil Company*) i podrà transportar 750.000 barrils diaris de petroli des del Mar Negre fins el Mar Adriàtic. Les empreses encarregades de la seva construcció són britàniques i estatunidenques. Controlar els països on es produeix i per on passa és una tasca prioritària de l'estratègia energètica dels EUA. Cap d'aquests dos oleoductes passen per Kosovo, però és fàcil suposar que el paper que tenen les tropes i bases militars de l'OTAN a aquest país és el de controlar els interessos geoestratègics occidentals des d'un país fàcilment manipulable a causa de la seva dependència econòmica, militar i política.

4.2 Futur de Kosovo i integració internacional

Caldrà veure si en un context en el que probablement els països balcànics s'aniran poc a poc incorporant a la Unió Europea, també ho farà Kosovo. La situació del país –econòmica i política–, així com la falta de reconeixement internacional per part de bona part dels països de la UE dificulta el seu ingrés. És més probable que Kosovo a mig termini continuï sent una espècie de protectorat de la UE i de l'OTAN. És necessari, no obstant, esperar a veure com canvia el context internacional i com les reticències de molts països a admetre'l es van apaivagant de mica en mica. Un raonament semblant es podria fer sobre la participació de Kosovo en altres institucions i organitzacions internacionals com l'OTAN, el Consell d'Europa o l'ONU.

El que sí sembla clar és que mentre la situació de Kosovo sigui la d'una independència tutelada, serà més difícil controlar i denunciar comportaments allunyats dels estàndards democràtics, especialment en zones militars protegides com les bases militars de l'OTAN.

A mesura que passi el temps i els mitjans de comunicació occidentals s'oblidin de Kosovo, es veurà si es produeix una consolidació d'un estat mafiós, com alguns analistes pronostiquen, o la creació d'un veritable estat democràtic. A la llum de l'evolució política d'Afganistan o d'Iraq, sembla que la segona opció no és molt probable.

Caldrà veure també amb quina insistència Kosovo demana la seva integració amb Albània i com reaccionen els països de la rodalia que tenen minories albaneses, especialment Macedònia.

Especialment preocupant és la situació de la comunitat sèrbia del nord de Kosovo. És probable que els fracassos de la comunitat internacional per fomentar una convivència pacífica es continuïn repetint encara més clarament en un Kosovo independent. Aquesta comunitat se sentirà com la república Srpska de Bòsnia i Hercegovina, és a dir, expulsada d'un país de serbis per integrar-se en un altre amb el qual no s'identifiquen per ordre de la comunitat internacional. El sentiment d'incomprensió d'aquestes comunitats sèrbies del perquè uns poden exercir el dret d'autodeterminació i altres no és probable que alimenti encara més el ressentiment contra aquesta comunitat internacional.

Sèrbia, per la seva part, s'ha mostrat madura durant la seva transició democràtica. És trist i injust que la comunitat internacional, valent-se de la seva debilitat, la castigui amb una amputació territorial per errors passats sense intentar suficientment trobar solucions de convivència. Cal destacar el valor i la contenció amb que està enfrontant el problema. A pesar de les difícils relacions amb Kosovo, és probable que el futur econòmic de la província independitzada depengui de Sèrbia, com ha sigut fins ara.

5 EL PODER DEL LENGUATGE

5.1 La vida secreta de les paraules

“El mundo del hombre es del tamaño de los conceptos que conoce” (Carlos Matus)

Kosova o *Kosovë* és en albanès, *Kocovo* -transliterat *Kosovo*- en serbocroat. No és el mateix referir-se a Kosovo com “Kosovo” (nom en serbocroat, en Esperanto i en anglès, i ara també en moltes altres llengües), com “Kosova” o “Kosovë” (nom en albanès), o com “Kosovo i Metohija” (nom administratiu de la província sèrbia utilitzat normalment com “Kosmet”). De fet l’ús d’un o altre terme sol denotar certa inclinació de la persona que l’utilitza. Si s’usa *Kosova*, normalment es vol remarcar el caràcter albanès d’aquest territori, i s’usa *Kosovo*, o bé es remarca el caràcter serbi, o bé simplement és un cas de seguidisme idiomàtic perquè s’accepta i s’universalitza la traducció a l’anglès d’aquest territori. En aquest treball s’ha utilitzat la forma “Kosovo” per ser aquesta l’adaptació natural a l’esperanto, llengua internacional, la forma proposada en català per l’*Institut d’Estudis Catalans* i per la *Gran Enciclopèdia Catalana*, i també la forma espanyola recomanada pel *Diccionario Panhispánico de dudas*.

L’ús de paraules per anomenar realitats geogràfiques, administratives, polítiques, culturals, etc. no és neutral. L’elecció d’una forma denota una preferència política. No és possible escapar d’aquesta falta d’objectivitat, ja que tot el llenguatge que pretén només descriure uns fets, està carregat de segons significats, de valoracions polítiques, de ressonàncies semàntiques que determinen el discurs.

John Searle ho planteja en aquests termes:

"El error es suponer que la aplicación del lenguaje al mundo consiste en pegar etiquetas a los objetos que, por así decirlo, se identifican a sí mismos. Conforme a mi perspectiva, el mundo se divide según lo dividamos, y nuestra forma principal de dividir las cosas está en el lenguaje. Nuestro concepto de la realidad depende de nuestras categorías lingüísticas"

(Diàleg amb John Searle, en B. Magee, *Los hombres detrás de las ideas*).

Anomenar kosovars les albanokosovars i serbis els serbokosovars és parcial i injust. La comunitat de sèrbies de Kosovo habita aquelles terres des de fa segles i són tan kosovars

com els membres de la comunitat albanesa. La introducció en un discurs o notícia d'aquestes denominacions parcials afavoreix un estat mental en el que és més fàcil associar “serbis” amb invasors, és a dir, amb “culpables”. Als mitjans de comunicació probablement no sempre és intencionat l'ús d'aquestes simplificacions excessives i injustes, però desgraciadament el que compta és l'efecte produït en la persona que ho escolta o llegeix.

Per altra banda, quins són els límits semàntics de la paraula “serbi”? I albanès? Què són els serbis islamitzats o els albanesos eslavitzats? És que no eren serbis els serbis que van lluitar del costat otomà durant la batalla de Kosovo Polje? I què eren molts albanesos –encara cristians en aquella època– que van lluitar contra els turcs musulmans?

I Kosovo? És un territori ben definit des de fa 1000 anys, o és més aviat una construcció de les tradicions etnogràfiques de cadascun dels pobles que s'enfronten per aquestes terres des de fa segles? El significat del territori i el significat social de “poble serbi” o “poble albanès” són molt més importants al món interior de les persones que habiten el Balcans, que el territori en si o que els conjunts de persones amb característiques comunes. Les lluites ètniques són lluites d'identitats i de sentiments de pertinença a unitats arquetípiques més grans. D'aquesta forma el mapa és més important que el territori, la independència (encara que signifiqui dependència *de facto* d'altres instàncies) és més important que la autonomia, i la idea de llibertat és més important que la llibertat mateixa.

En aquest cicle balcànic que acaba de terminar la comunitat sèrbia ha perdut el mapa i el territori, i l'albanesa l'autonomia. El resultat sovint dramàtic de les lluites per les paraules no fa augmentar la qualitat de vida de les persones. És humà lluitar per símbols com “terra sagrada”, “identitat” o “independència”, però el que resta són marques de sang, violència, impotència i set de venjança.

La diferència entre mapa i territori és la mateixa que entre el llenguatge i el que anomenem realitat. Els mapes tracen les fronteres i marquen els camins possibles perquè transitem un territori de la mateixa manera que el llenguatge traça les fronteres i marca els camins per a la construcció de discursos. Pretendre que el nostre mapa sigui objectiu, neutral i merament descriptiu, i a més, actuar com si aquesta fos l'única descripció possible d'un territori és d'una gran arrogància intel·lectual. Si compenguéssim almenys que el mapa no és el territori i que pot haver molts mapes diferents d'un territori concret, haurem donat un pas de gegant. De la mateixa manera relativitzar el llenguatge i acceptar que és només un dels possibles per descriure la realitat, obriria camins d'entesa entre les persones.

5.2 El discurs i la realitat social

Quan hi ha una guerra els mitjans de comunicació són la peça fonamental en la fabricació de la realitat social, és a dir, en la creació del conjunt de percepcions socials que es tenen al voltant d'un tema. Evidentment no són els únics que creen aquesta realitat, però sí són els encarregats de fer de caps de ressonància, de corretges de transmissió d'allò que certs actors amb suficient autoritat diuen utilitzant el llenguatge traspasat des d'aquestes instàncies.

Per fabricar “incidents reals o totalment inventats” (en paraules d'un realitzador crític de televisió, Diana Johnstone en el seu article “Adaptando el crimen al castigo” (dintre de “Informe sobre el conflicto y la guerra de Kosovo”) identifica tres estratègies principals:

1. Creure que es veu allò que s'espera veure. Quan hom és enviat a una país totalment desconegut en plena guerra civil per buscar proves de les atrocitats d'una de les parts, es tenen totes les possibilitats de trobar-les.
2. Inventar totes les proves de culpabilitat
3. Incitar a cometre els delictes que es volen castigar o denunciar. És una pràctica força habitual de la policia estatunidenca que parteix de la concepció que una persona dolenta sempre és dolenta, així que empènyer a cometre el delicte en realitat és ajudar a desvetllar la veritat.

No hi ha dubte que les tres estratègies van ser utilitzades durant el conflicte de Kosovo, però la que més ens interessa és la primera. Fer creure una versió dels fets és un art que alguns estratèges de la comunicació de països poderosos practiquen a la perfecció. En la línia proposta per Johnstone, profunditzem una mica més en els mecanismes d'aquesta creació de realitat social.

Es poden distingir tres tàctiques habituals. La primera consisteix a afanyar-se a interpretar un fet abans que qualsevol tipus de pensament crític es pugui colar. Aquesta pràctica, ben coneguda per alguns polítics, serveix per reduir el component de possible ambigüitat que pugui tenir un fet, és a dir, per inclinar la balança moral i arribar ràpidament a conclusions que podrien ser molt diferents d'aplicar un escepticisme reposat i crític. Aquesta tècnica és la que es va aplicar durant l'empat tècnic entre els dos candidats a la Casa Blanca l'any 2000 quan Bush es proclama virtual vencedor en les eleccions de Florida i per tant, del país. Aquest anunci va provocar un efecte en forma de bola de neu que va fer que tots els mitjans de comunicació anunciessin el mateix sense esperar a un recompte acurat de tots els vots emesos. Abans d'aquestes eleccions, però, havia estat desenvolupada i practicada amb èxit pel cap de la missió d'observació de l'OSCE a Kosovo William Walker entre

1998 i principis de 1999. La ràpida interpretació pública dels esdeveniments creava la sensació en l'opinió pública occidental que era la part sèrbia l'única responsable de totes les atrocitats comeses. És trist constatar com molts mitjans de comunicació claudiquen de la seva missió analítica, crítica i de comprovació dels fets, transmetent i donant per bones interpretacions parcials i interessades. Però encara que no es pronuncien i només transmetin les paraules del cap de la missió de l'OSCE, el mal ja està fet. Aquesta simple transmissió d'una notícia –les paraules d'aquest portaveu– no és neutral perquè les percepcions socials ja estan sent modelades d'una manera determinada.

La segona tècnica consisteix en ressaltar allò que interessa que es conegui. Aquesta tècnica és amplament utilitzada pels mitjans de comunicació, no sempre amb intencions polítiques. El fet de parlar molt d'un tema provoca en l'opinió pública que es consideri molt important. Existeixen al planeta centenars o milers de pobles que reclamen el seu dret d'autodeterminació, alguns d'ells amb patiments semblants als del poble albanokosovar, però l'absència de la seva realitat als mitjans de comunicació fa que simplement no existeixin per a l'opinió pública.

L'aparició reiterada d'un conflicte o de certs aspectes del conflicte als que es té accés, determina les valoracions que es fan sobre els papers dels protagonistes. Per exemple, parlar sempre de les atrocitats comeses per una part i no per l'altra condueix clarament a un estat mental de condemna moral, especialment en països de tradició judeocristiana, on són freqüents les anàlisis simplistes monodimensionals entre el bé i el mal. No és que no sigui veritat el que mostren els mitjans, sinó que és només una veritat a mitges. La descontextualització i l'ocultació d'informació –potser perquè no s'ha tingut accés a ella, o perquè algú s'ha encarregat de facilitar-nos altres informacions– provoquen que només es conegui una part de la història. Això ajuda a construir un discurs simplista maniqueu que és ben rebut per les societats occidentals perquè dóna sensació de coherència i d'haver comprès el conflicte. Evidentment sempre hi ha interessos per ajudar els mitjans de comunicació a mostrar més sovintment “allò que és important”.

Aquesta tècnica consisteix en una variant del que en il·lusionisme es coneix amb el nom de *misdirection*. Aquells que es dediquen a crear realitats socials, busquen discursos i raons per distreure l'opinió pública i justificar certes pràctiques. En el cas de Kosovo es tractava de discutir sobre el dret d'autodeterminació del poble kosovar i sobre les atrocitats comeses per Milošević. L'important era crear les condicions adequades perquè es discutís de drets humans i socials, i no sobre la presència militar nord-americana en territori europeu de

forma indefinida en una regió de vital importància per a la distribució de petroli i gas a Occident.

Per últim, la tercera tècnica, i això és el més interessant, consisteix en l'adopció d'un vocabulari precís que crea les condicions adequades per predisposar la nostra ment per comprendre uns fets d'una manera determinada. Es tracta d'utilitzar sempre i de la forma més sistemàtica possible un conjunt d'expressions per descriure un fet de tal manera que tothom s'acostumi a emprar aquest llenguatge per parlar d'aquell fet.

La qüestió radica en que la gent pensa que el llenguatge és només un conjunt d'etiquetes neutrals que posem a les coses per descriure-les, però l'ús de certes expressions no és en absolut neutral, ja que ens predisposa a analitzar i a valorar uns fets d'una manera determinada. És el que es pot anomenar emmarcat lakoffià. Aquí hi ha algunes expressions utilitzades pel periòdic El País durant els anys 2007 i 2008 per referir-se a Kosovo:

- “Provincia serbia de mayoría albanesa, territorio de Serbia.”
- “genocidio albanés” (Editorial del 19.1.7)
- “La antigua provincia serbia de Kosovo” 8.2.8 (abans de la declaració d'independència).

Rússia, que era l'únic país que defensava la legalitat internacional, apareixia sempre en el mateix diari com “el único aliado que le queda a Serbia, tiene derecho de veto en el Consejo” (8.2.8), “Rusia (miembro permanente del Consejo de Seguridad, y por tanto con derecho a vetar el plan)”, o “El gran problema para las aspiraciones albanesas está en Rusia, que tiene derecho de veto en el Consejo”. És a dir, Rússia apareixia sistemàticament com el país que podia posar traves a les legítimes aspiracions albaneses d'independència.

Si comparem ara amb les expressions utilitzades per referir-se al recent conflicte a Ossètia del Sud i a Abkhàzia pràcticament tots els mitjans de comunicació utilitzen expressions com “regions rebels” o “separatistes”. La singularitat del cas de Kosovo radica exclusivament, doncs, en el llenguatge que s'utilitza per descriure'l.

El llenguatge no és neutral. Les paraules utilitzades per descriure el món sovint contenen valoracions morals sobre aquest món. Per això és relativament fàcil donar per bons –amb petits matisos– els discursos que emanen de forma natural del llenguatge utilitzat. Aquesta concepció del llenguatge està recollida en l'anomenat principi de relativitat lingüístic (Sapir-Whorf), que s'aplica a llengües ètniques, i que adaptat al nostre cas es pot enunciar així:

"L'elecció de certes paraules amb els seus significats, certs símbols i certs indicadors (econòmics, socials...) determina en bona mesura els possibles discursos polítics que es poden construir."

El conjunt de membres d'una societat que utilitza unes certes paraules (amb els seus significats tècnics i culturals, aquests últims no recollits pels diccionaris), uns certs símbols (i la seva mitologia), uns certs indicadors mesurables que donen aparença de ciència i uns certs mètodes de treball, el podem anomenar "comunitat de llenguatge" (CL). La CL occidental comparteix una sèrie de valors, una mitologia, una determinada manera de veure el món, d'analitzar-lo i de comprendre'l.

No és possible aquí fer una anàlisi del discurs i del llenguatge suficientment profunda, ja que això implicaria un treball tant o més llarg que aquest. Però sí es pot assegurar que aquesta metodologia pot donar molts fruits a l'hora d'analitzar altres conflictes geoestratègics o fins i tot es pot demostrar com el poder del llenguatge, exercit a través de paraules de connotacions aparentment positives com *desenvolupament* o *cooperació*, es converteix en un instrument de neocolonialisme per als pobles del sud.

Tots aquests aspectes de la manipulació del discurs són una sofisticació subtil de la idea de Goebbels de que una mentida repetida mil cops es converteix en una veritat. Actualment no es tracta exactament de mentides, sinó de mitges veritats convenientment escollides i amplificades, descrites amb llenguatge i vocabulari eufemístic adequats, i interpretades ràpidament i sense anàlisi, per inclinar la balança de la consciència i validar un discurs polític específic.

5.3 La guerra de Kosovo i la guerra de Geòrgia

Com és conegut l'agost de 2008 ha tingut lloc una guerra entre Geòrgia i Rússia a causa de la sobirania d'Ossètia del Sud i d'Abkhàzia, dues regions que van declarar la seva independència de Geòrgia amb el recolzament de Rússia.

Després de gairebé dues dècades de debilitat, els preus del gas i l'organització política interna estan permetent Rússia recuperar l'antiga zona d'influència soviètica. Rússia, temerosa que l'OTAN s'expandeixi encara més, s'ha expressat amb contundència al Caucas.

Un dels exemples d'ús ambigu del llenguatge és la diferent qualificació de les tropes russes a Geòrgia. Mentre els mitjans polítics i de comunicació occidentals no dubten en anomenar-les "tropes d'ocupació", Rússia les considera "tropes d'interposició". És evident que la percepció del conflicte a Geòrgia canvia radicalment segons siguin unes o altres. No

es tracta d'esbrinar quin és el comportament real de les tropes sobre el terreny, sinó de ressaltar que segons quines siguin “les etiquetes verbals” que se li posen a les coses, tota la comprensió i la valoració d'un fet concret pot veure's radicalment afectada.

Un dels èxits de la diplomàcia russa durant el conflicte de Geòrgia va ser precisament que l'OCS (l'Organització de Cooperació de Shangai), que integra Rússia, la Xina, Tadjikistan, Uzbekistan, Kirguizistan y Kazakhstan, hagués emès una declaració dient: "L'OCS saluda l'adopció dels sis principis aprovats el 12 d'agost a Moscou per resoldre el conflicte d'Ossètia del Sud, i recolza l'enèrgic paper de Rússia contribuint a la pau i a la cooperació a la regió". És a dir, la percepció asiàtica del conflicte és que les tropes russes contribueixen a la pau, just la conclusió contrària a l'occidental. Un es pregunta com es possible la comunicació davant de percepcions de la realitat tan radicalment diferents?

Si es profunditza una mica en aquest assumpte, es descobreix que ja en el nom del conflicte apareix implícitament en part l'explicació d'aquest. Si es diu sempre “conflicte de Geòrgia”, aleshores es denota la integritat territorial del país. No importa que una gran part de la població d'Ossètia del Sud hagués tingut patiments comparables amb la població kosovar ni que la majoria d'aquesta regió demani el dret a l'autodeterminació. Es tracta simplement del “conflicte de Geòrgia”. Quan es parla de Kosovo, algú diu, en canvi, “conflicte de Sèrbia”? Kosovo forma part de la integritat territorial de Sèrbia de la mateixa manera que Ossètia del Sud forma part de Geòrgia, però en canvi la reiteració de parlar de “Kosovo” modela la nostra percepció sobre el conflicte fins al punt de considerar-lo una categoria conceptual independent de la de Sèrbia.

És així com opera la manipulació del llenguatge: les paraules no són etiquetes neutrals que es col·loquen sobre les coses, sinó veritables camins conceptuals que determinen com pensem i com valorem un fet concret de la realitat. La manipulació del llenguatge és la que crea el discurs. L'ús de determinades expressions que pretenen presumptivament qualificar neutralment uns fets, conté bona part de les valoracions que es pretenen fer sobre aquest fet. A aquestes alçades d'història l'assumpció d'un cert tipus de llenguatge per part d'un mitjà de comunicació no pot ser interpretada d'una altra manera que de claudicació o de connivència.

És evident que ni en el cas de Kosovo ni en el d'Ossètia del Sud, l'important són les condicions de vida de les persones, la seva felicitat, les seves aspiracions, els seus patiments i els seus somnis, sinó els brutals interessos geoestratègics i geoeconòmics de les grans potències. Una vegada conclusa la part central de l'obra balcànica la companyia itinerant del teatre de titelles es desplaça cap el Caucas. De nou és fàcil percebre els fils

dels veritables actors que juguen a ser deus. De nou s'observa la manipulació dramàtica dels sentiments i aspiracions de la gent i de les seves condicions de vida perquè un grapat de persones se sentin protagonistes.

En el cas de Geòrgia, i en el seu moment Ucraïna, Moldàvia, Azerbaidjan, Armènia...el que importa són les canonades per les que passa el gas i el petroli que alimenten Occident. En el Gran Joc Europeu Oriental les persones són veritables víctimes de la geopolítica. S'utilitzen els pobles, l'autodeterminació, les lleis internacionals i els conceptes de respecte, llibertat, pau, per justificar actes de barbàrie.

El llenguatge és la gruixuda i fal·laç capa retòrica utilitzada per països poderosos per "emmarcar adequadament" cada acte imperial. La cadena de transmissió del llenguatge, és a dir els *mass media*, s'encarreguen que la massa s'identifiqui amb les "bones causes" del seu imperi. És per això que és tan important comprendre la no neutralitat de les paraules i la necessitat de trobar-ne de noves més acords amb els sentiments i aspiracions vitals de les persones.

Com deia el poeta Ángel González:

“Después de haber hablado
de haber vertido lágrimas
silencio y sonreíd:
nada es lo mismo
Habrá palabras nuevas para la nueva historia
y es preciso encontrarlas antes de que sea tarde”

6 CONCLUSIONS

Els bombardejors de l'OTAN, així com la independència de Kosovo són una clara violació del dret internacional. L'exercici del dret d'autodeterminació dels pobles ha de regir-se per regles internacionals ben establertes i no com a un dret que es possible exercir només en alguns casos decidits per un conjunt de països occidentals. Aquesta última opció implica la fallida del dret internacional i del sistema de normes del que s'ha dotat la humanitat per resoldre els seus conflictes domèstics.

La conseqüència més immediata d'aquesta violació és el debilitament cada vegada més acusat d'institucions com les Nacions Unides, única assemblea mundial democràtica d'estats. Tampoc surt ben parada la UE, convertida *de facto* en "desunió europea" i incapaç de resoldre els problemes propis del continent. Per una banda aquesta organització defensa alts principis legals i ètics per a la resolució de conflictes, i per l'altra, accepta la violació del dret internacional en un exercici d'incoherència que en ocasions frega el cinisme.

Com a contraposició els EUA i l'OTAN reforcen la seva presència a Europa i mostren ben a les clares els seus trets inevitablement imperials prenent les veritables decisions polítiques sobre el futur europeu i occidental. Els interessos geoestratègics i el control de les rutes del petroli i el gas pels Balcans estan cada vegada més en mans estatunidenques. L'OTAN, una organització que gairebé havia perdut sentit després de l'acabament de la Guerra Freda, amplia el seu territori d'actuació determinat pels seus estatuts i es converteix en el braç militar dels interessos occidentals. L'organització comença una expansió imparable per Europa per ofegar les aspiracions presents o futures de Rússia. L'estratègia de l'expansió és clara, primer per territoris d'antiga influència soviètica, i ara pels Balcans, com a pas previ per integrar poc a poc països exsoviètics com Ucraïna o Geòrgia.

Rússia es dedica, amb raó, a protestar denunciant les violacions del dret internacional. Això sí, tenint la vista posada en altres territoris molt més valuosos que els Balcans, com ara el Caucas. A la llum del esdeveniments recents, l'expressió "obrir la caps de Pandora" és pot entendre més com a una amenaça que com a una crida al consens. Això sí, és de destacar la poca subtileza que utilitza per continuar exercint la seva influència sobre Ossètia del Sud i Abkhàzia. És d'agrair, no obstant, la claredat amb que defineix les seves prioritats en política internacional, una claredat bastant allunyada de la coartada humanitària reiterada utilitzada en Occident per justificar la presència militar en territori kosovar.

Els pobles serbi i kosovar, immersos en un nou cicle de violència balcànica, no han sapigut trobar camins de pau i convivència, ni acords d'autonomia dintre del territori serbi. La

comunitat internacional tampoc. Es tracta, doncs, d'un fracàs col·lectiu. Per al poble serbi la pèrdua de la terra sagrada kosovar representa una amputació i una profunda ferida en la seva identitat. No està clar encara com ho podrà pair i si l'entrada en la UE tindrà efectes balsàmics. El poble kosovar ara viu el seu moment dolç pensant que és independent. Caldrà veure en quina mesura mostra interès en la democràcia o en la integració dins d'Albània i com reaccionaria la comunitat internacional davant d'aquesta evolució. El dret a l'autodeterminació del poble kosovar s'ha convertit només en una excusa per a la intervenció nord-americana a la regió, tenint les seves actuacions poc o res a veure amb la protecció de poblacions civils. El temps decidirà en quina mesura les decisions de finals del s. XX i principis del XXI van contribuir a la pau, l'estabilitat o la convivència en els Balcans.

Per últim, l'ús del llenguatge als mitjans de comunicació occidentals no és en absolut neutral. La reiteració en mostrar només una part del conflicte i en interpretar-lo com a un conte simplista de bons i dolents intenta modelar clarament l'abast del pensament de l'opinió pública. La part més important de la manipulació del llenguatge, no obstant, és l'emmarcat conceptual amb que s'ha estat bombardejant l'opinió pública occidental per desviar l'atenció d'altres objectius geoestratègics ben definits. Les expressions reiteradament utilitzades determinen formes de pensar i valorar els conflictes, i és ben arriscat deixar-se portar per expressions aparentment neutrals com "conflicte de Kosovo" o "conflicte de Geòrgia". Els mitjans de comunicació, veritables creadors de llenguatge, i per tant, de realitats socials, funcionen com a cadenes de transmissió d'aquest llenguatge, determinant el discurs i delimitant els límits de les discussions que es produeixen sobre Kosovo, Ossètia del Sud o sobre qualsevol altre conflicte.

Per fortuna, encara és possible una visió atenta i crítica a la realitat que ens ofereixi la possibilitat de comparar els discursos i els llenguatges utilitzats per tractar diferents conflictes, podent així comprendre que la realitat social és sempre més complexa de com ens la presenten. Emprendre aquest camí, no obstant, implica la descolonització del llenguatge i la comprensió que cada expressió utilitzada és bastant més que una etiqueta, car pot contenir implícitament valoracions profundament polítiques.

7 EPÍLEG

“Els satèl·lits i els ordinadors són molt útils, però insuficients per entendre els Balcans. Són les mentalitats dels diferents pobles les que cal desxifrar, interpretar, entendre i, si és possible, estimar també una mica, bo i tenint present que cada poble balcànic és el fruit de la interacció amb els altres pobles, d’una història barrejada, de raons i errors compartits amb altres, de destins comuns en un espai que fa assemblar molt els uns als altres, malgrat les recurrents guerres. Per tornar a unir tots els fragments que ha produït la neteja ètnica caldrà trobar en els pobles balcànics allò que uneix, no allò que divideix. Caldrà treballar sobre sentiments, no només sobre les armes.”

(A “Kosovo-Albània. La guerra a Europa”, Roberto Morozzo della Rocca).

Els pobles balcànics, víctimes de la seva pròpia història, atrapats en les xarxes de les seves contradiccions i les seves mitologies, demanen a crits alguna cosa més que la força de l’OTAN i els diners de Brussel·les. La demostració brutal dels bombardejos gràcies als quals Kosovo arriba a la independència i el poble serbi perd la seva terra sagrada, així com el traç gruixut de fronteres decidit en certs despatxos occidentals només alimenta nous cicles de violència balcànica. Això és el que cal deduir, almenys, d’episodis violents del passat. La compra del silenci dels pobles balcànics amb diners destinats a cooperació només pot ser efectiva si s’esclareix tota la veritat, es detenen tots els criminals de guerra i s’inverteixen tones de paciència durant almenys una generació sencera per destacar allò que uneix els pobles balcànics per damunt d’allò que els separa.

Quan hom recorre diferents països dels Balcans i percep la identificació de les gents amb la seva terra (semblant a la del poble gallec) o sent l’alegria de viure que destil·len les frenètiques músiques balcàniques, comprèn que aquests pobles són diferents dels acomodats pobles d’Europa Occidental. I quan hom parla amb eslovens, croates, bosníaques o sèrbies sobre els estralls de la guerra, comença a comprendre que més enllà de les contradiccions d’enfervorides violències ètniques hi ha una necessitat universal: viure en pau.

Haver convertit els Balcans en un taulell d’escacs geoestratègic perquè juguin les dues superpotències és el més gran fracàs de l’Europa de començaments del s. XXI. La divisió

entre occidentals i ortodoxos o eslaus és el pitjor escenari per a un futur d'estabilitat i entesa en el continent europeu. La claudicació continuada davant dels estrategs del Gran Joc Europeu, aquells que en lloc de llibres de nit s'entretenen amb comptes corrents, i en lloc de neurones tenen canonades de gas, és el pitjor regal que podem fer per a les generacions futures d'uropees de l'Orient i de l'Occident.

Amb la mal anomenada independència de Kosovo termina, si més no en aparença, la Tercera Guerra Civil europea, és a dir, el s. XX. En la primera es van disgregar els imperis europeus establerts en el territori continental. En la segona es van començar a disgregar els imperis europeus en territoris de fora del continent i va començar a diluir-se la centralitat europea en el món. En la tercera, la implosió de Iugoslàvia, Europa perd definitivament el control del seu propi territori.

La construcció de la pau, no obstant, reclama una dosi de paciència i sensibilitat de la que els líders europeus no poden presumir. Hi haurà estabilitat, sí, els Balcans s'integraran poc a poc en la UE o en els seus cercles concèntrics, i els fluxos d'euros reconstruiran ponts i edificis, com el pont medieval de Mostar o l'edifici del diari Oslobodenje de Sarajevo, símbol de resistència d'una ciutat assetjada. Però no hi haurà pau veritable mentre els edificis reconstruïts siguin monoètnics i en travessar els ponts s'hagi de canviar de matrícula per no ser reconegut com a enemic, tal com passa a Mitrovica, al nord de Kosovo. No hi haurà pau mentre les noves generacions de nens i nenes albaneses facin el signe de la victòria i les nenes i nens serbis estenguin els tres dits com a símbol de la Trinitat Cristiana sobre l'històric enemic turc. No hi haurà pau mentre sobre les pedres de la ciutat medieval de Mostar apareguin frases com "don't forget". I no hi haurà pau mentre Europa segueixi perduda en el laberint balcànic, és a dir, en el seu propi laberint.

8 CRONOLOGIA

28 de juny de 1389	Batalla de Kosovo Polje
1648	Pau de Westfàlia
24 d'octubre de 1945	Entrada en vigor de la Carta de les Nacions Unides
1974	Nova constitució de Iugoslàvia i estatut d'autonomia de Kosovo
1 d'agost de 1975	Acta final de Helsinki
4 de maig de 1980	Mort de Josip Broz "Tito"
1981	Manifestacions albanokosovars reprimides violentament per demanar la constitució de Kosovo com a república
Dècada dels 80	Creixement de les tensions nacionalistes a Iugoslàvia
15 de maig de 1986	Informe SANU de l'Acadèmia Sèrbia de Ciències
15 de maig de 1986	Arribada de Slobodan Milošević a la presidència del Comitè Central del Partit Comunista de Sèrbia
Març de 1989	Abolició de l'estatut d'autonomia de Kosovo. Eliminació de mitjans de comunicació de llengua albanesa. Expulsió de 800 professors i de 22.500 estudiants de la Universitat de Priština
Maig de 1989	Arribada de Milošević a la presidència de la República Iugoslava de Sèrbia
1990	Proclamació d'independència del parlament albanokosovar i repressió de Sèrbia
Anys 90	Resistència pacífica de desobediència civil i organització d'escoles, hospitals, etc.
1991	Referèndum clandestí no reconegut sobre la independència de Kosovo
1992	Eleccions presidencials i parlamentàries no reconegudes. Guanya la Lliga Democràtica de Kosovo i Ibrahim Rugova
Agost-setembre de 1995	Bombardejos de l'OTAN sobre posicions sèrbies a Bòsnia i Hercegovina
22 d'abril de 1996	Començament de la lluita armada de la guerrilla albanesa de l'UÇK (ELK) contra objectius serbis

1997	Crisi de poder a Albània i entrada de material bèl·lic per a la guerrilla de Kosovo
Febrer de 1998	Matança de 80 albanokosovars
31 de març de 1998	Resolució 1160 del Consell de Seguretat de NNUU
1998	Enfrontaments armats entre serbis i albanokosovars. Desplaçaments de desenes de milers d'albanokosovars cap a Macedònia i amenaça del fràgil equilibri ètnic d'aquesta república
Abril de 1998	Embargament d'armes sobre Iugoslàvia decretat per l'ONU
23 de setembre de 1998	Resolució 1199 del Consell de Seguretat de NNUU
24 d'octubre de 1998	Resolució 1203 del Consell de Seguretat de NNUU
16 de gener de 1999	Fets de Reçak on moren 45 albanokosovars
Febrer-març de 1999	Conferència de Rambouillet i fracàs de les conversacions
24 de març de 1999	Començament dels bombardejos de l'OTAN contra objectius serbis
Març-juny de 1999	Campanya de bombardejos de l'OTAN. Desplaçament de 850.000 refugiades, la gran majoria albanokosovars, 350.000 dels quals cap a Albània i Macedònia
Juny de 1999	Acceptació de Sèrbia de les condicions imposades per l'OTAN
10 de juny de 1999	Resolució 1244 del Consell de Seguretat de l'ONU i creació de l'UNMIK.
Juny-novembre de 1999	Regrés de la majoria dels 850.000 desplaçats i fugida de 250.000 refugiats més, la majoria serbis
Setembre de 2000	Arribada a la presidència
28 de juny de 2001	Milošević és detingut i portat al Tribunal Penal Internacional per a l'antiga Iugoslàvia
17 de novembre de 2001	Eleccions parlamentàries a Kosovo. Majoria relativa de la LDK
Juny de 2001	Detenció de Milošević i trasllat il·legal a L'Haia
Març de 2004	Onada de violència contra els serbis. 19 morts i 900 ferits
Octubre de 2004	Inici de les negociacions entre serbis i kosovars sota la intermediació de Martti Ahtisaari

15 de març de 2005	Atemptat frustrat contra Ibrahim Rugova
21 de gener 2006	Mort de càncer d'Ibrahim Rugova
11 de març de 2006	Mort de Milošević
21 de gener de 2007	Eleccions legislatives a Sèrbia
26 de gener de 2007	Martti Ahtisaari, dona conèixer els detalls del seu pla d'un estatut definitiu per a Kosovo
26 de març de 2007	Presentació del Pla Ahtisaari al Consell de Seguretat i de l'informe on es recomana la independència
20 de juliol de 2007	El Consell de Seguretat no arriba a cap acord sobre l'estatut definitiu de Kosovo. El Grup de Contacte assumeix la responsabilitat de definir aquest estatut
25 de juliol de 2007	Establiment d'un nou temps de negociació fins el 10 de desembre per part del Grup de Contacte
17 de novembre de 2007	Hashim Thaçi, antic guerriller de l'UÇK i ara President del Partit Democràtic de Kosovo, guanya les eleccions celebrades a Kosovo
28 de novembre de 2007	La delegació albanokosovar dona per fracassades les converses i anuncia que Kosovo pot proclamar la seva independència
17 de febrer de 2008	Declaració d'independència de Kosovo

9 BIBLIOGRAFIA I WEBGRAFIA

9.1 Bibliografia

- DD. AA.: *Informe sobre el conflicto y la guerra de Kosovo*. Ediciones del oriente y del mediterráneo. 1999. Excel·lent llibre amb articles molt esclaridors de molt diversos autors/es i documents relatius al conflicte.
- DJURDJEVICH, MARIA: Guantánamo en Kosovo (los secretos de Camp Bondsteel). *Butlletí informatiu de la Fundació Món-3*, nº 114. Febrer de 2008. Bon article sobre aspectes geoestratègics i militars poc coneguts de la KFOR.
- DRAGNICH, ALEX; TODOROVICH, SLAVKO: The saga of Kosovo. Dins de: http://www.serbianunity.net/projects/Kosovo/heritage_destruction/Kosovo2000Part5.pdf
- FERNÁNDEZ-ARIAS, CARLOS: Kosovo y la UE. La gestión de un error anunciado. *Política Exterior*, nº 122. Març-abril de 2008. Bon article que tracta de les converses sobre el pla Ahtisaari i sobre la independència.
- GHEZALI, S; TAIBO, CARLOS; GONZÁLEZ FAUS, J. I.: *Las tinieblas de la guerra. Argelia y Kosovo*. Cuadernos Cristianisme i Justícia, nº 90. 1990. Llibret que planteja de forma clara els fets històrics i alguns interrogants sobre la intervenció de la comunitat internacional.
- HILGEMANN, WERNER; KINDER, HERMANN: *Atlas histórico mundial (II). De la Revolución Francesa a nuestros días*. Ed. Istmo. 1999. Recull acadèmic dels esdeveniments importants de la història contemporània. En el cas de Iugoslàvia està actualitzat a juliol de 1991.
- IGNATIEFF, MICHAEL: *Guerra virtual. Más allá de Kosovo*. Ed. Paidós. 2003. Excel·lent el capítol “La guerra de las palabras: un diálogo sobre la intervención”.
- MOROZZO DELLA ROCCA, ROBERTO: *Kosovo – Albània. La guerra a Europa*. Icaria Editorial. 2001. Profunda i a la vegada lleugera mirada a la qüestió albanesa i kosovar amb lúcids anàlisis de les qüestions importants referents al conflicte de Kosovo.
- NAVARRO NIJSSEN, HUGO: Kosovo. Causas y consecuencias de la sinrazón. Asociación para las Naciones Unidas en España. 1999. Excel·lent repàs cronològic i discussió posterior sobre alguns punts clau del conflicte iugoslau.

- REMIRO BROTONS, ANTONIO: Kosovo, realismo y legitimidad. *Política Exterior*, nº 122. Març-abril de 2008. Excel·lent article sobre les contradiccions entre el dret internacional i la independència de Kosovo.
- TAIBO, CARLOS: *Crisis y cambio en la Europa del Este*. Alianza Editorial, 1995. Repàs dels canvis esdevinguts a Europa Central i de l'Est amb quatre capítols dedicats als conflictes iugoslaus.
- TAIBO, CARLOS: *Europa sen folgos*. Ed. Sotelo Blanco, 1994. Reflexions sobre els canvis en la mal anomenada Europa de l'Est amb un capítol específic sobre el conflictes iugoslaus.
- TAIBO, CARLOS: *No es lo que nos cuentan. Una crítica a la Unión Europea realmente existente*. Ediciones B, 2004. Repàs d'alguns punts foscos de la UE, el seu dèficit democràtic, la mal anomenada constitució o l'ampliació cap a l'est.
- TAIBO, CARLOS; LECHADO, JOSÉ CARLOS: *Los conflictos yugoslavos. Una introducción*. Ed. Fundamentos. 1994. Estudi acadèmic i ben documentat sobre els esdeveniments a Iugoslàvia des de 1945 fins a 1994.
- TAIBO, CARLOS: *Rapiña global*. Punto de lectura ensayo, 2006. Llibre divulgatiu on es passa revista de les misèries de les grans potències en l'era de la globalització econòmica.
- VUKSANOVIC ALEKSANDAR; LÓPEZ ARRIBA, PEDRO; ROSA CAMACHO ISAAC: *Kosovo. La coartada humanitaria*. Ed. VOSA. Juny de 2001. Excel·lent llibre que discuteix els orígens foscos de l'UÇK, el concepte d'ingerència humanitària i les mentides i manipulacions en que es va basar l'OTAN per intervenir militarment en el cas de Kosovo.

9.2 Webgrafia

- www.wikipedia.org: enciclopèdia lliure ben documentada
- www.elrevolucionario.org: notícies i comentaris des d'una perspectiva esquerranosa
- www.obervatori.org: pàgina de l'Observatori de conflictes i drets humans de la UB. Molts documents sobre el conflicte.
- <http://www.semanarioserbio.com>: pàgina web amb abundant documentació i notícies referents a Sèrbia.
- www.crisisgroup.org: web especialitzada en conflictes. Abundosa documentació en anglès.

- http://www.unosek.org/docref/propuesta_integral-espa%F1ol.pdf: versió íntegra en espanyol del Pla Ahtisaari (document S/2007/168/Add.1)
- http://www.unosek.org/docref/carta_de_fecha-espa%F1ol.pdf: versió en espanyol de les recomanacions al Consell de Seguretat de Martti Ahtisaari sobre l'aplicació del pla (document S/2007/168)
- <http://bajavisibilidad.blogspot.com/2006/02/monaterios-del-sur-un-rostro-para-un.html>: explicació del caràcter sagrat de les lluites sèrbies
- <http://www.lavanguardia.es>: blogs de Gonzalo Aragonés, Erika Casajoana, Lluís Foix, Rafael Poch i Jordi Sellarés. Alguns articles i punts de vista interessant.
- <http://ar.geocities.com/veaylea2002/chomsky/01-02retrospectivaOTAN1.htm>: article de Noam Chomsky sobre les falsedats de la guerra de l'OTAN
- http://www.elperiodico.com/default.asp?idpublicacio_PK=46&idioma=CAS&idnoticia_PK=538433&idseccio_PK=1006: bon article sobre les contradiccions entre Kosovo i Ossètia del Sud.
- <http://rojoygualda.wordpress.com/2008/09/02/articulo-de-interes-en-el-paiscom-osetia-kosovo-y-las-trampas-de-un-mundo-sin-reglas>: interessant article que compara els casos de Kosovo, Abkhàzia i Ossètia del Sud.
- <http://buenismo.blogspot.com>: blog crític sobre la influència del llenguatge en els discursos sobre el desenvolupament i sobre nous paradigmes d'investigació en temes de cooperació.